Literatura a nacjonalizm

Wdniach 16-17 listopada br. w Centrum Edukacyjnym Instytutu Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Jana Paderewskiego w Warszawie odbyła się konferencja zatytułowana „Nacjonalizm wobec literatury, literatura wobec nacjonalizmu”.

Konferencję otworzył dyrektor Instytutu **prof. Jan Żaryn**, podkreślając m.in., iż związki świata literatury ze środowiskami narodowymi na ziemiach polskich widoczne były już u zarania tegoż ruchu politycznego.

Jako pierwszy referat pt. **„Poezja w Okręgu Cieszyńsko-Podhalańskim SN – artyści, inspiracje oraz twórczość i jej znaczenie polityczne**”, w części poświęconej środowiskom literackim, wygłosił Tomasz Szczepaniak. Początki formacji narodowej na opisywanym terenie związane były z osobą ks. Stanisława Stojałowskiego, który zainicjował działalność społeczno-polityczną przede wszystkim wśród licznej w regionie ludności robotniczej. Już po odzyskaniu przez Polskę niepodległości praca ta była kontynuowana w ramach Stronnictwa Narodowego. Przystępną formą propagowania wśród ludności wiejskiej i robotniczej wskazań ideowych SN była poezja.

Na łamach m.in. „Młodego Narodowca”, ukazującego się od 1929 r., swoje utwory publikowali młodzi poeci ludowi. Prelegent wymienił spośród nich m.in.: Janka z Bugaja (Antoniego Kucharczyka), Franciszka Kurasia i Józefa Nocka. Jako kolejny głos zabrał **prof. Maciej Urbanowski** (UJ). W referacie **„Pisać pięścią – literatura w kręgu »Kuźni« i »Dźwigarów«”** przybliżył on tematykę literacką podejmowaną na łamach pism wydawanych w kręgu konspiracyjnej organizacji „Miecz i Pług”. Jednym z czołowych reprezentantów opisywanego środowiska był Roman Bratny. Ideologia formułowana w ramach organizacji miała niejednokrotnie polemiczny wobec wskazań Narodowej Demokracji charakter. Postulowano w niej powstanie Imperium Słowiańskiego, w enuncjacjach grupy obecne były również wątki panslawistyczne. W twórczości literackiej propagowano lirykę tyrtejską. Prof. Urbanowski, odnosząc się do powojennego okresu biografii Bratnego, wskazywał m.in., iż w powieści „Kolumbowie. Rocznik 20” niektóre z punktów programowych grupy autor pracy przypisał środowisku „Sztuki i Narodu”.

W następnym wystąpieniu pt. **„Literatura i krytyka literacka w kręgu Polskiej Organizacji Akcji Kulturalnej”** Michał Gniadek-Zieliński (UW/IDMN) przedstawił działalność kierowanej

przez **Onufrego Bronisława Kopczyńskiego i Jerzego Dowiata** organizacji. Prelegent opisał propagowaną wizję kultury i literatury narodowej formułowanej m.in. na łamach pisma „Ruch Kulturalny”. W inicjowanych przez POAK wydarzeniach artystycznych (np. wieczorach poetyckich) brali udział pisarze związani z ruchem, wśród nich m.in.: **Wojciech Bąk, Władysław Jan Grabski i Jerzy Pietrkiewicz**. Krytyce poddawano bezideowość, egocentryzm i eskapizm literatury międzywojennej.

Kolejny panel poświęcony autorom i ich dziełom otworzył **Tomasz Kisiel (UW**) referatem zatytułowanym **„Karol Hubert Rostworowski jako polityk**”. Jeden z najbardziej popularnych dramaturgów okresu międzywojennego piastował liczne funkcje partyjne w strukturach Narodowej Demokracji, redagował również krakowski organ ruchu, „Trybunę Narodu”. Kolejny z mówców, **Jakub Makarewicz (UJ**), swoje wystąpienie zatytułowane „**Trylogia powieści narodowych Władysława Jana Grabskiego**” poświęcił wydanym przed wybuchem II wojny światowej utworom: „Bracia” (1933), „Kłamstwo” (1935) oraz „Na krawędzi” (1936). Prelegent wskazywał m.in. na osadzenie akcji utworów w realiach międzywojnia oraz na widoczne w treści opisywanych utworów podobieństwa do „Czarodziejskiej góry” Tomasza Manna.

Dr Maciej Motas (Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy) wystąpienie pt. „**Wiktor Trościanko – »odtrącony kochanek literatury« czy pisarz wierny cieniom Mickiewicza?”** poświęcił zaś literackiemu dorobkowi jednego z najpopularniejszych redaktorów Rozgłośni Polskiej RWE. Składały się na niego zarówno wiersze, opowiadania, reportaże, jak i powieści. Tematykę literacką podejmował Trościanko także na łamach prasy, na czele z „Myślą Polską”. „**Literackie pasje Witolda Kotowskiego”** ukazała z kolei **prof. Dorota Samborska-Kukuć (**UŁ). Urodzony w Łodzi w 1899 r. działacz SN zapisał się jako jeden z najwybitniejszych badaczy życia i dorobku Władysława Reymonta. W. Kotowski był autorem licznych artykułów oraz publikacji zwartych poświęconych autorowi „Chłopów”. Jego

praca „Pod wiatr. Młodość Reymonta” (1979) do dziś należy do najlepszych monografii opisujących początkowy okres biografii pisarza. Poza tematyką literacką oraz prawniczą – Kotowski z zawodu był adwokatem – podejmował on również zagadnienia z zakresu uzależnień od alkoholu.

dr Maciej Motas

Pierwszy dzień obrad zwieńczył wieczór z twórczością „Sztuki i Narodu”, podczas którego odbył się pokaz filmu dokumentalnego pt. „Jeden dzień z życia Wacława Bojarskiego” oraz spotkanie autorskie z udziałem **prof. M. Urbanowskiego i M. Gniadka-Zielińskiego**, poświęcone opracowanej przez nich publikacji pt. „Artysta jest organizatorem wyobraźni narodowej. » Sztuka i Naród« (1942-1944)” (Warszawa 2023). Obszerna praca (ss. 758), której jednym ze współwydawców jest IDMN, stanowi pełną edycję wszystkich numerów konspiracyjnego pisma, z załączonymi jako appendix trzema tomikami wierszy, które ukazały się w ramach „Biblioteki Sztuki i Narodu”, sporządzoną w układzie problemowym.

Drugi dzień konferencji zapoczątkowała prezentacja projektów badawczych IDMN. Pierwszy z nich zatytułowany „Prawa strona literatury wojennej” przybliżył zebranym M. Gniadek-Zieliński. Po wydaniu tomu I., poświęconego pismu „Sztuka i Naród”, przewidziane jest wydanie następnych. Mają one obejmować kolejno: tom II – „Kulturę Jutra”, konspiracyjne pismo wydawane przez „Unię”, której redaktorem był Jerzy Braun, tom III – „Kuźnię” i „Dźwigary”, tom IV – Varia, w tym m.in. „Sprawy Narodu”, miesięcznik literacko-społeczny wydawany przez SN w kraju, „Sprawy Kultury”, wydawane przez Ruch Kulturalny Andrzeja Trzebińskiego oraz pismo „Jutro Poezji”, z którym związany był Tadeusz Kubiak. Drugi projekt zatytułowany **„Edycja pism Zygmunta Wasilewskiego” przedstawił dr M. Motas**. W ramach projektu zaplanowane jest wydanie wybranego dorobku pisarskiego jednego z czołowych publicystów obozu narodowego. Poszczególne tomy obejmować mają pisma polityczne, krytyczno-literackie, publicystykę oraz dorobek z zakresu regionalistyki i etnografii. Dopełnienie całości stanowić ma biografia pisarza i publicysty.

Panel zatytułowany **„Autorzy i ich dzieła” otworzył prof. Krzysztof Kosiński** (IH PAN) referatem **„O twórczości literackiej Romana Dmowskiego. Interpretacje i konteksty”.** Debiutem literackim przywódcy obozu wszechpolskiego była „Nowela o uliczniku warszawskim” opublikowana w „Kurierze Lwowskim” w 1890 r. Prof. Kosiński w swoim wystąpieniu omówił dwie, wydane w formie książkowej w 1931 r., powieści autorstwa R. Dmowskiego, „W połowie drogi” oraz „Dziedzictwo”. Prelegent w bardzo interesujący sposób nakreślił m.in. sylwetki postaci ukazanych w obu utworach. Jako kolejny głos zabrał **dr Mateusz Kofin**, który wygłosił referat **„»Pornograf zza kadzideł?«. O »Słowie ciężarnym«, zapomnianej powieści Adama Doboszyńskiego”.**

Autor biografii Jana Mosdorfa przywołał m.in. liczne omówienia i recenzje poświęcone powieści, w tym publikacje prasowe autorstwa Ksawerego Pruszyńskiego, Kazimierza Mariana

Morawskiego, Stanisława Cata-Mackiewicza oraz Jana Rembielińskiego. Dr Kofin ukazał także wpływ powieści na biografię jej autora, przede wszystkim w kontekście przed i powojennych procesów sądowych A. Doboszyńskiego. **Prof. Jarosław Tomasiewicz (UŚ)** ukazał z kolei **„Wybrane nacjonalistyczne środowiska twórcze dwudziestolecia międzywojennego**”. Wśród zaprezentowanych znalazły się m.in. środowiska skupione wokół pism: „Podbipięta”, „Kuźnica”, „Fantana”, „Dziennik Polski”, „Jutro Polski”, „Lech” oraz „Gazeta Literacka”.

W kolejnej części konferencji zatytułowanej „Źródła i inspiracje**” dr Karolina Kołodziej (UŁ)** zaprezentowała szkic **„»Chciałbym, żeby ta przyjaźń była swego rodzaju przymierzem« Reymont i Dmowski”.** Badaczka na kanwie relacji pomiędzy pisarzem i politykiem ukazała wpływ ideologii narodowej na treść powieści „Ziemia obiecana”. W dalszej części **prof. Karol Samsel (UW)** w wystąpieniu pt. **„Adolf Nowaczyński wobec irlandzkiej literatury i teatru. Studium przypadku”** zarysował zaś liczne paralele literackie pomiędzy dorobkiem dramaturgów irlandzkich, takich jak Oscar Wilde czy John Millington Synge, a twórczością autora „Małpiego zwierciadła”. Jako kolejny referat zatytułowany **„Narodowcy wobec dorobku Stanisława Brzozowskiego”** zaprezentował **Arkadiusz Miksa.** Ukazał on recepcję poglądów autora „Legendy Młodej Polski” m.in. na przykładzie pism Karola Ludwika Konińskiego, Zygmunta Wasilewskiego, Włodzimierza Pietrzaka oraz Andrzeja Trzebińskiego. **Iwo Buller (UW**) w wystąpieniu **„Recepcja dzieł literackich Gilberta Keitha Chestertona w polskim ruchu narodowym”** przytoczył opinie o autorze „Napoleona z Notting Hill” formułowane w kręgu obozu narodowego m.in. przez Stanisława Piaseckiego, Władysława Tarnawskiego, Wojciecha Wasiutyńskiego i Stanisława Kozickiego.

Arkadiusz Miksa

Na ostatni panel konferencji pt. **„W kręgu pisma »Prosto z mostu«”** złożyły się trzy referaty. W pierwszym z nich, zatytułowanym **„»Prosto z mostu« – młodzieńczy romans Jerzego Andrzejewskiego”**, **dr Apolinary Rzońca** zarysował skomplikowane relacje autora „Ładu serca” z narodowym tygodnikiem. Jako kolejny głos zabrał **Wojciech Rotarski**, który w wystąpieniu **„Konstanty Dobrzyński (1908-1939) – poeta narodowy”** ukazał sylwetkę młodego poety-robotnika, publikującego na łamach łódzkiej mutacji pisma „Orędownik”. Prelegent analizował także wydane przez poznański koncerny wydawniczy „Drukarni Polskiej” tomiki poetyckie K. Dobrzyńskiego zatytułowane „Czarna poezja” (1936) i „Żagwie na wichrach” (1938). Jako ostatni swój elaborat pt. „Krytyka Polskiej Akademii Literatury na łamach tygodnika »Prosto z mostu«” przedstawił Krzysztof Kofin (Uniwersytet Ignatianum). Wskazywał on m.in. na naczelne kierunki krytyki narodowych publicystów formułowane w odniesieniu do powołanej w 1933 r. Akademii. Największe zarzuty wzbudzał skład personalny PAL

oraz dobór pisarzy typowanych do nagród i wyróżnień.

Większości wystąpień towarzyszyły prezentacje multimedialne, zaś kolejne części konferencji wieńczyła ożywiona dyskusja. W podsumowaniu dwudniowych obrad organizatorzy podkreślali bogactwo i wielowątkowość poruszanej w wystąpieniach problematyki. Zapowiedziana została także publikacja materiałów pokonferencyjnych w formie odrębnego wydawnictwa.

Źródło

Mordy dokonane na ludności polskiej zamieszkującej Kresy Wschodnie w okolicy miejscowości Buszcze

Parafia Buszcze wraz z pobliskimi wsiami Kuropatniki, Szumlany, Dworce, Stryhańce, Żuków, Potoczany należała do powiatu Brzeżany i leżała w dawnym województwie tarnopolskim. Była to piękna okolica z kameralnymi wzniesieniami, gdzie miejscowa ludność skupiona w gęsto położonych wsiach i małych miasteczkach wiodła spokojny żywot.

Okoliczne tereny zamieszkiwali przede wszystkim Polacy, Ukraińcy, Rusini i Żydzi trudniący się uprawą roli. Nikogo nie

dziwiły mieszane małżeństwa czy domy, w których jednocześnie zamieszkiwało kilka pokoleń.

Kościół w Buszczu jeszcze przed napadem banderowców

Buszcze było znaną w okolicy parafią z charakterystycznym, prawdopodobnie najstarszym na Podolu kościołem, gdzie każdego roku 15 sierpnia na odpust ku czci Wniebowstąpienia Najświętszej Maryi Panny schodzili się mieszkańcy nie tylko z pobliskich wsi, ale i z miejscowości położonych w odległości nawet kilkudziesięciu kilometrów. Szli piechotą rozpoczynając marsz poprzedniego dnia, by rankiem uczestniczyć we Mszy Świętej. Po drodze spali u przychylnych gospodarzy.

W owym XIV-wiecznym kościele pod wezwaniem Matki Boskiej Wniebowziętej znajdował się łaskami słynący obraz Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej. Obraz do Polski sprowadził z Rzymu Aleksander Sieniawski. Według podania podczas podróży z Włoch konie zatrzymując się w okolicy Buszcza nie chciały ruszyć z miejsca. Uznając to za proroczy znak obraz oddano do kościoła wybudowanego przez matkę Aleksandra, Katarzynę Sieniawską. Rodzina Sieniawskich podarowała do kościoła również dwa sznury pereł. W późniejszych latach przed obrazem modlił się król Jan III Sobieski. Małą kopię obrazu Matki Bożej miał w domu prawie każdy mieszkaniec Buszcza.

W Buszczu funkcjonowała nowa szkoła i świetlica, w której organizowano przedstawienia. Działała orkiestra dęta oraz chór. Wielkim przedsięwzięciem ostatnich lat była budowa dużego Domu Polskiego, gdzie mieścić się miał Urząd Gminy, Policja, Poczta, Straż Pożarna oraz siedziba Organizacji Przysposobienia Wojskowego „Strzelec”. W Domu była także sala widowiskowa mogąca pomieścić 500 osób, mleczarnia oraz sklep koła rolniczego. Otwarcie obiektu zaplanowano na wrzesień 1939 roku. Buszcze liczyło wtedy ponad tysiąc mieszkańców i było w połowie zamieszkiwane przez Polaków i Ukraińców.

Nienawiść do narodu Polskiego ze strony ukraińskich nacjonalistów narodziła się chwilę po zakończeniu I wojny światowej choć już wcześniej występowały przejawy nacjonalizmu, jak choćby walki w 1918 roku o Lwów wygrane przez Polaków. Potęgowała ją ówczesna propaganda skierowana przeciwko Polakom ze strony nazistowskich Niemiec, czy bolszewickiej Rosji.

„Ukraińscy rycerze śmierci rodzili się, wzrastali, gospodarowali razem ze swoimi sąsiadami, Polakami (…). Przebywali blisko i wszędzie. Mieszkali w sąsiedztwie i wszystko widzieli. Dokonali tego, czego nie udało się dokonać Tatarom, Turkom i czerni Chmielnickiego. Oni, bliżsi i dalsi sąsiedzi mieszkańców kresów narodowości polskiej, zniszczyli ich siedziby ogniem i odebrali im życie karabinem, bagnetem i nożem (…). Nienawiść ta wzbierała podskórnie, jak podziemna rzeka, latami, aby nagle wydostać się na powierzchnię i zalać ziemię kresową, niczym powódź burząca wszelkie tamy moralności i wyobraźni” (1).

Mimo wszystko w czasie dwudziestolecia międzywojennego współistnienie Polaków z Ukraińcami, były względnie normalne. Około 1938 roku stosunki polsko-ukraińskie zaczęły się psuć. Ukraińcy urządzali odtąd oddzielne zabawy i tworzyli własne organizacje.

W raz z wybuchem II wojny światowej nadeszło zło. Po 17

września 1939 roku, kiedy to armia radziecka wkroczyła do Polski już nic nie było takie same. Od tego też czasu drastycznie nasiliły się prześladowania ludności polskiej ze strony Ukraińców. Polacy bali się wychodzić z domu, a do kościoła udawali się drogą okrężną. Działo się tak mimo, że 21 września do Buszcza przyjechali przedstawiciele radzieckiej władzy oznajmiając, iż nie będzie żadnej „samoistnej Ukrainy", a Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka, w której każdy człowiek jest równy. Co ciekawe aresztowano wtedy większych ukraińskich prowodyrów.

Pierwsza napaść na polaków zamieszkujących okolice wsi Buszcze została zaplanowana na noc z 18 na 19 września 1938 roku. Mieszkańców uratował wtedy przejeżdżający szwadron kawalerii polskiej udający się do Buszcza. Następnego dnia jednak całe wojsko odjechało, a wraz z nimi wszyscy okoliczni policjanci. Niemal natychmiast po tym banda Ukraińców ze wsi Potoczany oraz Wierzbowa uzbrojona w siekiery, kosy i widły wtargnęła do Buszcza plądrując budynki użyteczności publicznej. Część Polaków ukryła się, pozostali byli zaskoczeni atakiem. Szczęśliwie wtedy jeszcze nikt nie zginął.

W pobliskiej wsi Żuków oddalonej o 8 kilometrów na południowy wschód od Buszcza banderowcy napadli na 8 śpiących w stodole żołnierzy polskich. Rabując im wcześniej amunicję wszystkich zamordowali. W Hinowicach, w okolicy dworca kolejowego miał miejsce kolejny napad.

Maszynista polskiego pociągu przewożącego jednym wagonem żołnierzy polskich zauważył rozkręconą szynę. Zatrzymał pociąg. Po chwili w stronę polaków posypał się grad kul. Wybuchł pożar. Od południa chłopi ukraińscy z pobliskiej wsi Łapszyny biegli boso w kierunku polskich żołnierzy trzymając widły i pistolety w rękach. Polacy odparli atak mając przy tym jednak dużo szczęścia. Pojawiły się bowiem dwie grupy Ukraińców ubranych w polskie mundury, które w wyniku nieporozumienia odstraszyły innych napastników. Jak wspominał jeden z świadków banderowców było około 800. Później Polacy

naprawili tory i udali się pociągiem do Brzeżan. Był to ostatni polski skład kolejowy z żołnierzami kursujący po linii kolejowej Lwów-Brzeżany. Banda, która napadła na pociąg prawdopodobnie tego samego dnia zamordowała trzyosobową polską rodzinę w Żukowie.

W pobliżu szosy łączącej Buszcze z Dryszowem Ukraińcy zamordowali nieznaną grupę żołnierzy polskich nie posiadających broni. Wyprowadzili polaków w głąb pobliskiego lasu i zmusili do kopania dołów. Później kazano polakom, by ci wieszali się wzajemnie, a następnie koledzy, kolegów wrzucali do leśnych grobów tam gdzie wcześniej chowano padnięte bydło. Ostatnich grzebali już sami banderowcy. Wszędzie, gdzie tylko się dało Ukraińcy łapali polskich żołnierzy wracających z frontu. Grzebano ich w wcześniej przygotowanych dołach, które następnie maskowano, by nikt w przyszłości nie wiedział, co kryją.

10 lutego 1940 roku na stacji kolejowej w Buszczu pod dowództwem wojsk NKWD bez wcześniejszej zapowiedzi gromadzono transporty ludności sprowadzone z okolicznych wsi, które następnie wywożono na Syberię. Ludność do Buszcza zwożona była na saniach. Paweł Czerniecki (nieżyjący już mieszkaniec Racławic Śląskich) wspominał, że owej lutowej nocy wywieziono w nieogrzewanych wagonach 102 osoby w tym 30 dzieci. Ludzie umierali w czasie podróży, lub zaraz po tym jak trafili na miejsce zesłania.

Począwszy od roku 1941 wszystkie urzędy w Buszczu obsadzone były już przez Ukraińców. Prześladowania jeszcze bardziej się nasiliły. Na Polaków na każdym kroku czekało niebezpieczeństwo. Jeźdźcy Apokalipsy (tak banderowców nazwał Władysław Żołnowski, autor książki opisującej tragiczne wydarzenia w Buszczu) byli gotowi walczyć o „swoją Ukrainę”. „Siły ludzkie i diabelskie połączyły się w czynieniu zła” (1).

Sąsiad mordował sąsiada

Fala banderowskich mordów rozpoczęła się w pobliskich Szumlanach. Ukraińcy zamordowali 30 listopada 3 Polaków. Miesiąc później wtargnęli do kilku domów w tej wsi i zastrzelili 7 osób.

Pewnego dnia po zakończonej niedzielnej Mszy Św. grupa mężczyzn z Buszcza rozpoczęła przygotowania do obrony ludności polskiej. 18 ochotników podzieliło się i zobowiązało się do czuwania każdej nocy. Mężczyźni czuwali w wybranych domach, z których rysowała się dobra widoczność na okolicę.

Późnym wieczorem 22 stycznia 1944 roku miejscem mordów stało się Buszcze. Nad najwyższym wzniesieniem okolicy pojawiły się wybuchające race koloru czerwonego. Był to sygnał do rozpoczęcia napaści na Polaków.

Banderowcy do Buszcza wjeżdżali na saniach. Dobrze wiedzieli, w których domach mieszkają Polacy, ponieważ przy każdym z nich stał Ukrainiec wskazujący, gdzie atakować. Miejscowość została otoczona. Mieszkańcy zorientowali się o co chodzi, kiedy wracali do domów z zakończonych właśnie nieszporów.

To, co działo się tej straszliwej nocy opisali Ci, którzy cudem przeżyli.

Franciszka Zamojska wspomniała, że wieczorem 22 stycznia zobaczyła przed domem sanie i ciemne postacie. Krzyknęła do męża „Bój się Boga, banderowcy!”. Chwilę potem rozległy się groźby i krzyki, by otworzyć drzwi. Mąż Franciszki chwycił strzelbę i wysunął ją przez otwór w drzwiach, po czym oddał strzał zabijając jednego z Ukraińców. Banderowcy opuścili okolice tego domu, gdyż w ich kierunku posypał się grad kuli od strony innego gospodarstwa. Był to jedyny tak odważny i skuteczny przypadek polskiej obrony.

W chwili kiedy Ukraińcy opuszczali gospodarstwo Zamojskich

rozległa się seria strzałów dobiegająca z okolicy kościoła. Miejscowy proboszcz ks. Filip Zając cudem uniknął wtedy śmierci. Słysząc, co dzieje się w jego miejscowości wybiegł z plebanii, w samej nocnej koszuli i udał się w pobliże rzeki gdzie znalazł schronienie. Banderowcy musieli jednak go zauważyć, ponieważ został wtedy postrzelony w rękę. Jego białe ubranie zlało się z śniegiem i pewnie dlatego napastnicy nie mogli go odnaleźć i dobić.

Zamordowana Agafia Zamojska. W dłoniach trzyma obrazek matki Boskiej oraz różaniec. Nie wiadomo

Czterech młodych mężczyzn nie miało tyle szczęścia. Próbowali schronić się w buszczeckim kościele, gdzie znajdowała się ukryta broń. Okazało się, że kościół jest zamknięty. Wcześniej mieszkańcy ustalili, że klucze do kościoła będą znajdowały się na plebanii. Wiedząc to mężczyźni udali się tam. Jak się okazało była to ich ostatnia droga. Na placu przykościelnym zastrzelony serią z automatu został Antoni Zamojski (30 lat). Trzem pozostałym: Janowi Zamojskiemu (19 lat), Mikołajowi Kościów (32 lata) oraz Franciszkowi Skałubie (15 lat) udało się wbiec na plebanię i ukryć w kominie. Tam jednak mordercy wdarli się i wszystkich zastrzelili. Następnego dnia wyciągnięto ich martwych i czarnych od sadzy.

Pewna mieszkanka twierdziła później, iż polaków znalezionych w kominie nie zabili Ukraińcy, ale Niemcy. Zaprzeczył temu

niemiecki oficer, który zobaczywszy łuski od nabojów udowodnił, iż nie strzelano z niemieckiego karabinu.

Józefa Gajshajmer wspomniała, że ukrywając się przed banderowcami na strychu słyszała straszliwe krzyki swojej szesnastoletniej sąsiadki Anny Matejowskiej. Na drugi dzień okazało się, że banderowcy po wkroczeniu do jej domu nie mogli znaleźć gospodarza. Całą swoją złość skierowali na Annę, która w ostatniej chwili próbowała wydostać się przez okno.

Mordercy dopadli ją na parapecie. Rozbili okno po czym przebijali jej ciało kawałkami szkła i bagnetami. Rozpruli brzuch po czym obcięli jej piersi i połamali ręce. Martwą pozostawili przewieszoną przez okno. Wybór tego domu nie był przypadkowy, ponieważ ojciec Anny był wcześniej polskim sekretarzem gminy.

Jan Józef Zamojski, który w chwili napadu nie był w swoim domu i cudem ocalał wspominał, co został po powrocie. Na ziemi leżała zabita od ciosów bagnetem matka, która chwilę przed śmiercią zdołała krzyknąć tylko „Matko Boska”. Obok niej leżała siostra Marynia zabita serią z automatu. Napad cudem przeżyła tylko młoda siostra Kasia, która opowiedziała, co widziała. Banderowcy mieli już ją na muszce jednak ostatecznie zrezygnowali z oddania strzału.

Tekla Kuflińska była świadkiem, jak zamordowano jej ojca. Umierał on kilka godzin na jej oczach. Banderowcy zapukali do drzwi. Ojciec Tekli myślał, że to sąsiedzi i otworzył. Napastnicy weszli do środka. Jeden z nich zapytał się, „który to”, a drugi odpowiedział „ten” wskazując na Polaka. Chwilę po tym rozległ się strzał. Ranny ojciec Tekli poprosił, by położyć go na łóżko. Rodzina starała się za wszelką cenę zatamować rany jednak po kilku godzinach ojciec wstał, rozejrzał się po mieszkaniu, powiedział „chcieli mojej krwi, to ją wypili” i zmarł.

Genowefa Gawron usłyszała strzały w pobliżu kościoła, a chwilę

później pukanie do swoich drzwi. Jej babcia natychmiast krzyknęła do syna Stanisława, by schował się pod łóżko, a nie do pieca, gdzie na pewno zajrzą banderowcy. Ten w panice mimo wszystko schował się do komina. Chwilę później puściły zamki w drzwiach.

Banderowcy uderzyli babcię Genowefy tak, że tej wypadły zęby. Później oddali w jej kierunku strzał. Stało się tak, dlatego, że krzyknęła „Matko Boska Buszczecka, ratuj nas”. Banderowcy celując w matkę Genowefy, która trzymała ją wówczas na rękach pytali się, gdzie są mężczyźni? Matka sprytnie odpowiedziała, że jeszcze wieczór i dlatego nie zdążyli wrócić.

Banderowcy przeszukali całe mieszkanie, w tym łóżko, ale do komina jakimś cudem nie zaglądnęli. Tym sposobem Stanisław uniknął śmierci. Napastnicy wychodząc uderzali matkę Genowefy kolbą pistoletu w głowę tak, że ta razem z córką upadła na ziemię.

W domu rodziny Zamojskich banderowcy strzelili do młodej matki trzymającej dziecko. Ta mimo ran zdołała powstać i położyć syna na tapczanie. Chwilę później Ukraińcy strzelili do niej po raz kolejny i umarła.

Ofiarą Banderowców stał się również znany polski lekarz Jan Załuczkowski. Banderowcy wtargnęli do jego domu i zabili go strzałem w głowę. Jan Załuczkowski znany był przez Polaków jak i Ukraińców jako uczciwy człowiek leczący wszystkich niezależnie od narodowości.

Po kilku godzinach banderowcy zebrali się przy głównej drodze, wsiedli na sanie i po tym, jak rozbłysła czerwona flara odjechali w kierunku miejscowości Szumlany, Poruczyn, Dryszczowa i Stryhajce.

Rankiem po straszliwej nocy Polacy szukali osób, którym udało się przeżyć. Pojawił się w Buszczu miejscowy sołtys Wasyl Kucaj. W raz z Ukraińcami chodził po wszystkich domach przekazując wyrazy współczucia. Tak naprawdę sprawdzał, kto

zginął, a ile osób uszło z życiem.

Transport kilkunastu żołnierzy niemieckich wraz z doktorem szpitala w Brzeżanach Stefanem Bilińskim i sanitariuszem Józefem Bereziukiem dotarł do Buszcza z samego rana. Według relacji świadków żołnierze niemieccy zapłakali po tym, jak zobaczyli spalone domy i zamordowanych w bestialski sposób Polaków.

Lekarze kilkunastu osobom udzielili pomocy. Niemcy kazali rannych wozić do odległego o 25 kilometrów szpitala z Brzeżanach saniami tak, by doktor Biliński mógł pracować spokojnie na miejscu.

„Rano po strasznej nocy żywi opłakiwali pomordowanych i pospiesznie robili trumny" (1). W buszczeckim kościele odbył się pogrzeb 28 zamordowanych, pochowanych w 20 trumnach. Nabożeństwo odprawiało 3 księży. Następnie trumny ułożono na saniach i udano się w kierunku cmentarza.

Część mieszkańców nie mogła być na pogrzebie. Wszyscy pakowali, co tylko mogli chcąc jak najszybciej wyjechać do Brzeżan lub do Lwowa. Kilka rodzin zdecydowało się pozostać jeszcze kilka dni, by załatwić urzędowe formalności.

Jedna z byłych mieszkanek Buszcza wspomniała, że kiedy załatwiała urzędową sprawę u wójta usłyszała od niego słowa żalu z powodu śmierci doktora Załuczkowskiego. Ów Ukrainiec zarzekał się, że nie mogli tego zrobić banderowcy. Chwilę później udał się do izby, gdzie trwała huczna zabawa. Słychać było ukraińskie śpiewy i toasty.

Ci, którzy przeżyli bali się, ponieważ istniała groźba, że mordercy wrócą. Tak też się stało.

Mordowali raz, a potem znów wrócili

Nie minęła godzina, a pojawili się żołnierze Niemieccy oznajmiając, iż udało im się złapać i zastrzelić mordercę.

Był nim młody, ubrany w niemiecki mundur mężczyzna. Żołnierze obserwowali z okna swojej siedziby zamachowca, który podbiegł do doktora, oddał strzał i natychmiast uciekł. Reakcja Niemców była bardzo szybka, ponieważ większość z nich w tym najbardziej znani oficerowie wermachtu leczyli się u Bilińskiego. Ciało lekarza jak i jego mordercy złożono obok siebie w szpitalnej trupiarni. Dla rodziny mordercy jak i jego znajomych nastały straszne czasy. Podobno ktoś zamordował kilka osób z ich bliskiego otoczenia.

W szpitalu w Brzeżanach został tylko jeden lekarz o nazwisku Danek. Nie nadążał z sprawowaniem opieki nad wszystkimi rannymi. Brakowało bandaży, lekarstw i rąk do pracy.

Banderowcy jeszcze przez kilka dni starali się wyłapywać polaków, którzy uniknęli śmierci podczas pierwszej napaści na Buszcze. Złapanych mordowano w okrutny sposób.

Piotra Zamojskiego związano drutem i żywcem wrzucono do jeziora gdzie utonął. Marię Zamojską zatrzymano na drodze, pobito i wrzucono do jeziora. Jej ciało wypłynęło 10 lat później. Wtedy też ją pochowano. Józefa Zamojskiego z matką Marią więziono w piwnicy sołtysa z Buszcza kilka dni, gdzie zakatowano ich na śmierć. Znaleźli ich później żołnierze radzieccy. Do podobnych mordów dochodziło także w okolicznych wioskach.

Ołtarz kościoła w Buszczu, z którego został zdjęty obraz Matki Boskiej. Zdjęcie wykonane prawdopodobnie jeszcze przed wybuchem II wojny światowej

23 marca w pobliskiej wsi Wolice zamordowano 40 Polaków. W Kuropatnikach zamordowano 22 mężczyzn.

Banderowcy znali nazwiska osób, którym udało się przeżyć. Ukraińcy dniami i nocami szukali ocalałych, a gdy nie mogli ich znaleźć mordowali najbliższych.

W Buszczu pozostało jeszcze kilku polskich mieszkańców. Nie mieszkali oni jednak już w swoich domach, ale w kościele, do którego wchodzili przez zakrystię. Główna brama została zaryglowana i dobrze zabezpieczona. Za nią ułożono ławki utrudniając dostanie się do wnętrza świątyni.

Podczas napadu kościół został podpalony. Ogień jednak nie zdołał strawić solidnych murów. Ocalał cudowny Obraz Matki Boskiej, który był dla mieszkańców wszystkim, co im pozostało. Każdego wieczoru modli się za zamordowanych prosząc o własne ocalenie. Nieustannie w wieży kościelnej czuwali mężczyźni. Obserwowali oni, co dzieje się w około kościoła. Mieli przy sobie wcześniej ukrytą w świątyni broń. Dorośli kładli się

spać na dole, a dzieci usypiano w wieży.

Kościół był wielokrotnie umacniany po wcześniejszych najazdach tatarskich czy tureckich. Przypominał swojego rodzaju twierdzę. W około znajdowały się otwory na lufy armatnie, a po bokach pokoje dla całych chroniących się rodzin. Część zabezpieczeń jednak wcześniej zdemontowano, bo nikt nie przypuszczał, że ludność Polska będzie zmuszona do obrony przed swoimi sąsiadami.

Banderowcy zaatakowali kościół w marcu 1944 roku, dwa miesiące po tym, jak dokonali w Buszczu pierwszych mordów. Polacy dysponowali jednym karabinem Mauzer, butelkami z łatwopalnym płynem, granatami i kamieniami.

Pierwszy atak został bardzo szybko odparty. Drugi nastąpił kilka dni później około północy i skupił się na ostrzale wieży kościelnej. Uniemożliwiło to obronę placu przykościelnego. Dzięki temu Ukraińcom udało się wysadzić bramę i wyrwać ją z zawiasów. Według jednego ze świadków tamtych wydarzeń ten wybuch był tak silny, że deski z wyrwanej bramy doleciały aż do ołtarza kościelnego (30 metrów).

Oprawcy chcieli natychmiast wedrzeć się do środka świątyni. Jeden z braci Zamojskich, który przebywał na wieży szybko zbiegł na dół. Kryjąc się przed gradem kul zdołał w biegających banderowców rzucić granatem. Ukraińcy padli martwi. Ostrzał kościoła trwał jednak jeszcze do godziny trzeciej w nocy. Polacy obronili się. Świątynia ocalała, ale spaliły się wszystkie zabudowania w jej pobliżu.

Jeszcze przed tym napadem kościół został odwiedzony przez mieszkanki Buszcza Franciszkę Żołnowską i jej córkę Józefę, które wcześniej schroniły się w Brzeżanach. Obie kobiety weszły do kościoła przez zakrystię. Znalazłszy się przed ołtarzem głównym otworzyły tabernakulum. Znalazły w środku złoty kielich z komuniami. Skarb schowały pod kurtkę i udały

się do siostry Franciszki – Jadwigi, u której w piwnicy spędziły noc.

Następnego dnia Franciszka przebrała się w najgorsze ubranie jakie posiadała podszywając się pod żebraczkę. Z schowanym kielichem udała się do Brzeżan idąc linią kolejową z grupą podobnie ubranych kobiet.

Kobiety zostały zauważone przez żandarmerię niemiecką. Do Franciszki podszedł jeden z wojskowych. Zobaczył, że na plecach niesie ona dziwny przedmiot. Przypuszczalnie odstraszyły go brudne ubrania i tylko przez nie dotkną kielichów. Przekonany, że to żywność pozwolił kobietom iść dalej.

Franciszka po przybyciu do Brzeżan natychmiast zaniosła uratowany skarb do miejscowych księży. Sprowadzony ksiądz Zając kiedy zobaczył ocalały kielich i klęczącego przed nim innego kapłana również ukląkł i zapłakał. Był zły na siebie, iż nie przyszło mu do głowy, by samemu zabrać kielich z buszczeckiego kościoła. W obecności wielu księży odprawione zostało specjalne nabożeństwo.

Po drugim, marcowym ataku na polaków ukrywających się w buszczeckim kościele przyszedł kolejny atak. Tym razem w Wielki Piątek, 7 kwietnia 1944 roku. Tego dnia podpalono wszystkie polskie zabudowania Buszcza. Podpalano także wszystkie żywe zwierzęta. Ich przerażający krzyk słychać było w najdalszych zakątkach miejscowości.

Wtedy w Buszczu musiało pozostać już niewielu Polaków. W sobotę 8 kwietnia kolejny raz podpalono kościół oraz plebanię. Spalił się drewniany dach kościoła, dwie wieże, a ogień stopił dwa dzwony. Przetrwały tylko potężne mury mające około 2 metry grubości. Później okazało się, że cudem ocalał znajdujący się nadal w środku obraz Matki Boskiej.

Świadkowie, którzy widzieli kościół po tym, jak ten został podpalony wspominają, że ogień dotarł w miejsce, w którym

wisiał cudowny obraz. Nadpalona została jego rama, ale wizerunek Matki Boskiej dziwnym trafem pozostał nienaruszony.

Spalony kościół buszczecki

Dowiedzieli się o tym buszczanie przebywający w Brzeżanach. Postanowiono zorganizować grupę kilku osób, która odważy się udać do Buszcza po ocalały obraz. Zgłosili się: Franciszka i Józefa Żołnowskie, ks. Dziekan Łańcucki oraz niemiecki kapitan Wehrmachtu Franc George Moravec. Początkowo obecność Niemca rodziła wiele wątpliwości. Z czasem okazało się jednak, że jest on nie tylko miłośnikiem sztuki, ale także głęboko wierzącym katolikiem. Oficerowi jeszcze w styczniu 1944 roku po pierwszym ukraińskim napadzie o obrazie opowiadał ks. Zając.

Ostatecznie po obraz prócz niemieckiego oficera udała się Józefa Żołnowska, ks. Zając oraz Józef Bereziuk, który mieszkał w pobliskich Hinowicach. Ekipa wyruszyła spod szpitala saniami ciągniętymi przez konie. W ostatniej chwili dołączyło do nich dwoje osób pracujących w szpitalu, którzy wraz z dodatkowym żołnierzem niemieckim mieli chronić transport.

Do Buszcza dojechali w południe. Udało im się odczepić obraz Matki Boskiej i ułożyć go na saniach. Razem z nim zabrano Obraz Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny, który używany był jako zasłona cudownego obrazu. Z pobliskiej plebanii zabrali 3 skrzynie z ocalałymi dokumentami i księgami. Tylko te materiały nie zostały rozkradzione i zniszczone przez banderowców w trakcie plądrowania obiektu.

Wydawało się, że cudowny obraz zostanie uratowany. Jednak w drodze powrotnej grupa została zatrzymana do kontroli przez Gestapo.

Ocaliła ich Matka Boska Buszczecka

Po przygotowaniu transportu z cudownym obrazem ruszono w drogę powrotną z Buszcza do Brzeżan. Droga ta była bardzo niebezpieczna. Grupa osób transportująca obraz została zatrzymana przez Gestapo. Zainteresował ich przede wszystkim przewożony ładunek. Niemiecki oficer wytłumaczył, że znalezione dzieła sztuki zabrał dla siebie z spalonego kościoła. Przypuszczalnie gdyby nie obecność Franca i jego dość wysoka pozycja w hierarchii wojskowej Gestapo natychmiast zarekwirowałoby przewożony ładunek. Ostatecznie udało się obraz bezpieczne dowieść do Brzeżan, gdzie był przechowywany przez kilka miesięcy.

Ks. Filip Zając był ostatnim polskim proboszczem Buszcza i pierwszym Racławic Śląskich. Został pochowany przy racławickim kościele w pobliżu Matki Boskiej

Z czasem okazało się, iż ludność polska zamieszkująca kresy wschodnie zostanie przewieziona na zachód. Polacy wsiadając do wagonów nie mieli pojęcia, w którym miejscu przyjdzie im wysiąść. Często jedna rodzina jechała kilkoma transportami. Tak było w przypadku Franciszki i Józefy Żołnowskich. Franciszka odesłała córkę wraz z częścią rodziny pierwszym transportem i obiecała, że dołączy do nich po tym jak uda się zabrać ze sobą obrazy. Nie było to łatwe. Istniało niebezpieczeństwo, iż zostaną one przechwycone przez żołnierzy radzieckich.

Ks. Zając przed udaniem się na zachód odwiedzał swoich byłych parafian. We wsi Wolica spotkał Jana Kinala i Stanisława Kielarskiego. Opowiedział im o trudnościach związanych z transportem obrazu. Znajomi księdza obiecali zająć się tą sprawą. Razem z Leonem i Mikołajem Janków, Ignacym Maziakowskim i Józefem Kurstoszem zrobili ogromne pudło z

desek, w którym schowali cenny ładunek. Towarzyszyła im Franciszka Żołnowska.

Ludność do transportu zbierała się w miejscowości Potutor oddalonej od Buszcza o 7 kilometrów. Z pomocą wypożyczonej furmanki obrazy udało się dostarczyć na dworzec kolejowy. Transport wyruszył na zachód.

Pociąg zatrzymał się w Mikulczycach koło Zabrza. Wtedy pojawiła się informacja, że dwie miejscowości: Racławice Śląskie i Wierzch są wolne. Ks. Zając wraz z mieszkańcami Buszcza postanowił przenieść się właśnie tam. Potrzebne były 3 wagony. Udało się je załatwić w Urzędzie Repatriacji w czym duży udział miał proboszcz. Transport nie trafił jednak do Racławic, a w okolice Brochowa koło Wrocławia. Wtedy komunikacja kolejowa była bardzo utrudniona, ponieważ cofające się oddziały niemieckie wysadzały linie kolejowe. Brakowało maszynistów, a sprowadzeni na te tereny kolejarze polscy nie do końca orientowali się w przebiegu linii kolejowych.

15 sierpnia 1945 roku (dzień dawnego Odpustu w Buszczu) transport wyruszył z Brochowa i dojechał do Racławic Śląskich.

Odsłonięta w 1996 roku tablica nawiązuje do najstraszniejszych w dziejach Buszcza chwil. Dziwić może fakt

Większość mieszkańców Buszcza początkowo chciało zamieszkać w Wierzchu, ale okazało się, że niemal cała lokalna ludność przyjęła obywatelstwo Polskie i nie będzie wolnych do zasiedlenia domów. Miasteczko Racławice Śląskie praktycznie wszyscy niemieccy mieszkańcy opuścili w marcu 1945 roku. Ostatecznie tam znalazł się obraz jak i spora liczba przybyłej ludności. Ks. Zając odprawiał Msze Św. w Wierzchu i Racławicach. Później został mianowany proboszczem Racławic i na stałe przeniósł się do tej miejscowości. Począwszy od 15 sierpnia 1946 roku obchodzono w Racławicach Śląskich odpust ku czci Wniebowziętej Matki Boskiej. Dokładnie tak samo, jak wcześniej w Buszczu.

Były to czasy, kiedy władza ludowa szykanowała kościół. Pewnego razu (latem 1948 roku) na racławickiej plebani zjawiła się młoda para. Prosiła ona, by ks. Zając potajemnie pobłogosławił ich związek. Kiedy znaleźli się wewnątrz budynku

ksiądz został przez nich dotkliwie pobity. Później zachorował. Był też wielokrotnie przesłuchiwany przez antykościelne władze. Zmarł w 1951 roku, dwa dni po racławickim Odpuście. Został pochowany przy kościele.

Późniejsi racławiccy proboszczowie dbali, by kult obrazu nie wygasł. Rok rocznie do Racławic Śląskich ściągały tłumy pielgrzymów z całej Polski na uroczystości odpustowe. Byli to głównie byli mieszkańcy kresów wschodnich, a później ich dzieci i wnukowie. Obraz Matki Bożej odnowiono w latach 70-tych. Wydano wtedy odezwę na cały kraj z prośbą o poparcie prac renowacyjnych. Odezwa brzmiała: „Trzeba przywrócić obrazowi wspaniałą świetność i blask. Taki, jakim niegdyś promieniowała tam daleko, na kresowym wzgórzu”. Zebrano wtedy 100 tysięcy złotych. Prace konserwatorskie wykonali konserwatorzy z Krakowa. Podczas odpustu 15 sierpnia 1975 roku dokonano uroczystego odsłonięcia odnowionego obrazu. Większość osób, które wówczas go widziały płakało.

W tym czasie regularnie na uroczystości odpustowe do Racławic przybywał Georg Franc. Wierzył on, że dzięki Matce z Buszcza przeżył wojnę. W Racławicach dziękował za to, że po wojnie wiele lat mógł cieszyć się życiem w dobrym zdrowiu. Jego marzeniem było, by do tej miejscowości przyjechał niemiecki chór i zaśpiewał przed wizerunkiem Matki Boskiej. Przeszkodził temu ogłoszony stan wojenny. Jeszcze w latach 90-tych można było go spotkać w Racławicach. Zmarł kilka lat temu.

Franciszka Żołnowska, dzięki której obraz uchronił się od zniszczenia i przywieziony został do Racławic zmarła latem 1991 roku. Przed śmiercią prosiła ówczesnego proboszcza ks. Kazimierza Świstka, by w soboty odprawiane były nabożeństwa do Matki Bożej. W 1996 roku obchodzono uroczyście 50 rocznicę przywiezienia obrazu do Racławic. W miejscowym kościele odsłoniętą pamiątkową tablicę, na której czytamy: „Pamięci ks. Filipa Zająca oraz zmarłych i zaginionych z parafii Buszcze”.

Podczas tegorocznych uroczystości odpustowych, które odbędą się już za 2 dni jak zwykle nie zabraknie potomków byłych parafian z Buszcza. Uroczysta Suma Odpustowa zostanie odprawiona o godzinie 11. O godzinie 15 zostanie odprawiona specjalna Msza Św. w intencji zamordowanych parafiach z Buszcza.

Dziś w okolicy Buszcza po większości grobów pomordowanych Polaków nie ma już śladów. Groby polskich kapłanów zostały zbezczeszczone. Z kilku przykościelnych krzyży został prawdopodobnie jeden. Już tylko buszczecki kościół przypomina o straszliwych wydarzeniach, jakie miały miejsce w tej okolicy ponad 60 lat temu. Ze wschodu dochodzą jednak głosy o planowanej renowacji tego obiektu. Ma się z nim znaleźć kopia obrazu Matki Boskiej, która w 1945 roku znalazła swój nowym dom w Racławicach Śląskich.

Co stało się z ukrytym skarbem?

Pewne wydarzenie jakie rozegrało się na wschodzie w 1975 roku może dowodzić, że w 1944 roku nie wszystko zostało uratowane z Buszczeckiego kościoła. Wtedy grupa elegancko ubranych Polaków prawdopodobnie z okolic Krakowa udała się do spalonego kościoła w Buszczu. Świadek tamtych wydarzeń – Ukrainiec, który podglądał, co dzieje się wewnątrz świątyni zeznał, że Polacy rozbili ocalały ołtarz. Znaleźli wewnątrz złote naczynia liturgiczne. Wiadomo, jednak czego tak naprawdę szukali.

W buszczeckim kościele znajdowała się tajna skrytka, której miejsce znane było tylko proboszczowi. W jej wnętrzu przechowywano złote, bezcenne figurki 12 apostołów. Figurki te były wystawiane tylko jeden, jedyny raz w roku. Umierając ks. Zając zabrał ze sobą do grobu tajemnicę ukrycia tych skarbów.

Źródło

Waffen-SS Galizien na Wyspach Brytyjskich

Zjednoczone Królestwo to od początku najbardziej zaangażowane w podtrzymywanie wojny na Ukrainie państwo Zachodu. Zainteresowani przyczynami takiego stanu rzeczy, oprócz analizowania wielkich przemian na globalnej geopolitycznej szachownicy, powinni dostrzegać także istotne detale, mniej ewidentne motywy i niedostrzegane z Polski przejawy prokijowskiej postawy Londynu. Takie na przykład, jak finansowane z pieniędzy rządowych publiczne miejsce kultu dla 14 Dywizji Waffen-SS Galizien, położone w Lockerbie, na pograniczu szkocko-angielskim.

SS-mani wśród sielskiego krajobrazu

Dumfries and Galloway zgodnie uznawane jest za jedno z najbardziej sprzyjających osiedleniu hrabstw Zjednoczonego Królestwa. Od gór aż do morza, z licznymi zamkami i atrakcjami w rodzaju słynnego miejsca ślubów udzielanych uciekającym angielskim nastolatkom, Gretna Green – jest poniekąd Szkocją w miniaturze, licznie zamieszkałą także przez Anglików oraz (co przyznaje się nieco rzadziej) przez znaczącą mniejszość o korzeniach ukraińskich. Jedną z ważniejszych miejscowości regionu, położoną przy kluczowej trasie A74, jest Lockerbie, znane z tragicznej katastrofy lotniczej z grudnia 1988 roku, o

którą obwiniono wówczas władze libijskie, co wiele lat później dało pretekst do inwazji tego kraju przez Anglosasów. Samo miasteczko, choć urokliwe, nie obfituje w zabytki, oferuje jednak jeszcze jedną (obok pomnika ofiar Pan Am Flight 103) dramatyczną w wymowie atrakcję: **kaplicę wzniesioną rękoma ukraińskich imigrantów – byłych żołnierzy Waffen-SS, którym po II wojnie światowej pozwolono zamieszkać na Wyspach Brytyjskich,** w znacznej części wykorzystując następnie w zadaniach wojskowych i wywiadowczych sił NATO realizowanych przeciw Blokowi Wschodniemu, w tym Polsce.

Ukraińcy spod Monte Cassino?

Pierwszą dużą grupę ukraińską przyjętą na Wyspach już w 1946 roku stanowili byli żołnierze i osoby rekomendowane przez II

Korpus PSZ na Zachodzie, stacjonujący wówczas nadal we Włoszech. Kwestia udziału w nim Ukraińców jeszcze w latach 1980-tych mocno poróżniła emigracyjnych historyków polskich i ukraińskich w związku z publikacjami tych drugich uznającymi bitwę pod Monte Cassino za zwycięstwo… ukraińskie. Dokładna kwerenda dokumentacji II Korpusu pozwoliła podważyć uroszczenie, jakoby Ukraińcy stanowili nawet do 20% jego składu z 1944 roku. Zamiast 12.000 tysięcy – było ich zapewne nie więcej niż 850. Oczywiście, wraz ze wzrostem liczebności sił polskich we Włoszech, przyjmowaniem do niego uwalnianych polskich jeńców i więźniów – zwiększała się jednak także liczba Ukraińców. W ten sposób, osobistą decyzją gen. **Władysława Andersa** (podjętą jednak na życzenie brytyjskie) do służby w PSZ przyjęto 176 żołnierzy kolaboracyjnej Ukraińskiej Armii Narodowej (czyli rebrandowanej Waffen-SS Galizien). Nadal jednak na stanach II Korpusu wiosną 1946 roku było nie więcej niż 1.000 osób deklarujących narodowość czy pochodzenie ukraińskie. A jednak w ramach stopniowej relokacji polskich jednostek do UK – z legitymacjami II Korpusu dotarło tam aż 5.000 Ukraińców, głównie właśnie byłych SS-manów.

Ochotniczy robotnicy III wojny światowej

Następni, w maju i czerwcu 1947 roku, przyjeżdżali już jawnie i pod własnymi znakami. **8.500 ukraińskich nazistów zostało rozlokowanych w kilku obozach (bynajmniej nie jenieckich) w Anglii i Szkocji**, m.in. Hampton (Norfolk) – 1.682, Mildenhall (Suffolk) – 1.401, Allington (Lincolnshire) – 1.319, Moorby (Lincolnshire) – 1.264, Botsdale (Suffolk) – 1.010, Dalkeith (Szkocja) – 958, inne rejony (m.in. szpitale, w których przebywali niepełnosprawni) – 300, no i właśnie Lockerbie (Szkocja) – 463. Oficjalnie nadano im status Ochotniczych Europejskich Robotników, mających podejmować prace, głównie fizyczne, w brytyjskim przemyśle i rolnictwie. Jednak byli SS-mani faktycznie nadal podlegali równolegle brytyjskiemu

dowództwu wojskowemu. W ciągu następnych trzech lat **liczba tych ukraińskich „robotników", szykowanych na potrzeby spodziewanej III wojny światowej, przekroczyła w UK 21.000,** stanowiąc największą grupę pośród 91.000 ochotników. Dopiero w 1951 roku OER został stopniowo rozformowany, zaś jego członkowie uzyskali pełne prawo do dalszej pracy – i służby na rzecz Imperium.

„Z samym Bat'ką Banderą!"

Jednym z opiekujących się kaplicą i pomnikiem w Lockerbie jest właśnie taki zasłużony kombatant, **Mike Ostapko**. Dziś 70-letni, chętnie opowiada o swojej służbie w Royal Scots Greys, czyli słynnym The Royal Scots Dragoon Guards, a także udziale w The British Commanders'-in-Chief Mission to the Soviet Forces in Germany, BRIXIMIS w Berlinie Wschodnim, gdzie miał wykonywać zadania wywiadowcze. Mike skromnie jednak uznaje, że jego własne dokonania bledną wobec dokonań jego ojca, **Mychajły,** który w lipcu 1944 roku, walcząc w szeregach 14 Dywizji Waffen-SS (niemiecka Grupa Armii Środek), został

ranny pod Brodami. – *Udało mu się ewakuować, po wojnie został w Niemczech. W Monachium w lutym 1946 roku współorganizował Dom Ukraiński* [tj. centrum *Zakordonni Czastyny OUN*), *gdzie pracował z samym Batką* ***Banderą****!* – podkreśla Ostapko. To dzięki zasługom takich ludzi **tysiące ukraińskich nazistów mogło nie tylko zamieszkać w UK, ale i zyskać obywatelstwo oraz możliwość stopniowego zlania się ze społeczeństwem brytyjskim**, przede wszystkim w ramach służby wojskowej, jak i innych zadań na rzecz administracji publicznej.

Jawne ukraińskie ośrodki

nazistowskie w Kanadzie i UK

Z łącznej grupy ok. **250.000 Ukraińców, przede wszystkim współpracowników niemieckich, którzy po II wojnie zostali na Zachodzie** – blisko połowa zdecydowała się na emigrację do Kanady, gdzie to dziś tworzy prężny ośrodek propagandy nacjonalistycznej, wywierający silny wpływ na politykę rządu w Ottawie. Reszta diaspory stopniowo i często pozornie zintegrowała się ze społeczeństwami krajów-gospodarzy, zdobywając często znaczące pozycje w miejscowych mediach czy polityce. Jednocześnie jednak w interesie, zwłaszcza anglosaskim, nie była bynajmniej pełna asymilacja przyjętych, a przeciwnie, cenne były ich związki z krajem pochodzenia i perspektywa wykorzystania do kolejnych akcji na Wschodzie. Dlatego m.in. w ramach Federacji Ukraińców w Wielkiej Brytanii działało prężnie Stowarzyszenie Ukraińskich Kombatantów, dumnie kultywujące tradycję przede wszystkim Waffen-SS Galizien, ale także UPA, Ukraińskiego Legionu i innych formacji kolaboracyjnych. Miejsca nazistowskiego kultu, pozornie zapomniane i niszczejące, mogły więc zostać łatwo odkurzone, gdy w Londynie znów dostrzeżono w tym interes.

Tremayne Hall, Mylor Bridge. Photo with some of the newly arrived Ukrainians that took part in the event

L2R: CEO Historic England, Duncan Wilson / Heritage Minister, Nigel Huddleston MP

Some of the participants at the event

L2R: Heritage Minister, Nigel Huddleston MP and Ukraine's Deputy Ambassador, Taras Krykun both laid wreaths

W lipcu 2022 roku. **brytyjski minister dziedzictwa narodowego, Nigel Huddleston oficjalnie nadał status zabytku II klasy**

krzyżowi wzniesionemu w 1948 roku przez b. SS-manów w Mylor Bridge, w Kornwalii. W uroczystości z udziałem ukraińskiego wiceambasadora **Tarasa Krykuna** przedstawiciel rządu JKM zgrabnie powiązał współczesne wsparcie brytyjskiego rządu dla ukraińskiej wojny z Rosją z historycznym doświadczeniem przybywających na Wyspy „uciekinierów przed rosyjskim komunizmem". Z kolei w Lockerbie wsparcie dla kultu nazistów przybrało jeszcze bardziej wymierny wyraz. Rządowy fundusz South of Scotland Enterprise przekazał w maju 2022 roku £50.000 na remont kaplicy i aranżację terenu wokół pomnika głoszącego chwałę „walczących za Ukrainę" SS-manów. Co ciekawe, choć prace miały zakończyć się jeszcze latem, zaś sama kaplica była rekomendowana jako centrum zbiórki darów dla Kijowa – gdy przyjechałem tam na początku października okolica nadal stanowiła skrzyżowanie złomowiska z parkingiem, budynek był ogołocony z elementów religijnych, a żadnych przejawów prac remontowych nie dało się zauważyć. Wciąż jednak w najlepsze rozpowszechniane są apele o dalszą pomoc finansową, bo przecież „Ukraina nadal walczy!"…

Banderyzm spod ręki Anglosasów

Mamy więc do czynienia poniekąd z kwintesencją zachodniego nastawienia do kryzysu ukraińskiego w miniaturze. Oto bowiem w przyspieszonym tempie następuje **oswajanie nazistowskiej tradycji ukraińskiej** i ujawnianie, że wprawdzie skrywana, ale jednak przez ostatnie kilkadziesiąt lat była ona utrzymywana pod osłoną mocarstw anglosaskich. Równocześnie zaś publiczne pieniądze ładowane w całe przedsięwzięcie – gdzieś niepostrzeżenie się rozpływają. Cóż, nie inaczej wygląda przecież także polityka III RP w tej samej sprawie, a pomniki ku czci *„polsko-ukraińskiego braterstwa broni w walce z rosyjskim imperializmem"* wydają się kwestią czasu, jako forma przemycenia do Polski takiego samego kultu nazistów, jak w szkockim Lockerbie, kornwalijskim Mylor Bridge czy kanadyjskim Oakville.

Jak zalecał *Prowid* OUN…

Ołtarzyki i pomniki dla SS-manów i banderowców to jednak także przejaw jeszcze poważniejszego problemu. **Entryzm, mimikra zostały wszak uznane za podstawową i główną strategię ukraińskich środowisk nazistowskich na całym świecie.** Obok bowiem podtrzymywania nacjonalistycznego pobudzenia wśród Ukraińców – kluczową metodą postępowania szowinistów jest infiltracja i wywieranie wpływu na klasę polityczną poszczególnych państw, zarówno tych uznawanych za wrogie (jak Polska i Związek Sowiecki, a następnie Rosja), jak i tych potencjalnie użytecznych (III Rzesza, UK, USA, Kanada). Wobec „okupantów" technikę przenikania stosowano przede wszystkim w celach wywiadowczych i kontrwywiadowczych, chroniąc własne struktury, ale także dla bezpośredniego wpływania na politykę i kulturę w kierunkach uznawanych za korzystne dla Wielkiej Ukrainy. Z kolei lobbizm wśród sojuszników pozwalał dywersyfikować przekaz: raz Ukraińcy występowali jako wpływowa grupa wyborców (Kanada, lokalnie USA), niekiedy jako skuteczny

agent zewnętrzny, z szerokim zapleczem na obszarze wspólnego wroga, a niekiedy po prostu jako… rodacy, ot, co najwyżej o niezauważalnym pochodzeniu dziadków gdzieś z Europy Wschodniej, przecież bez wpływu na to, że ktoś jest dobrym poddanym Korony czy cenionym pracownikiem amerykańskiej lub kanadyjskiej administracji

Ta sama wojna

Bez wdawania się w spiskologię widzimy dziś jak przyjęta przed 75-laty linia OUN wydaje owoce, wpisując się znakomicie w jedno z głównych globalnych starć geopolitycznych. Jego elementami są więc dziś i anglosaska broń docierająca na Ukrainę, i mała kapliczka w szkockim Lockerbie. I miliardy zarabiane na tłumaczonym wojną kryzysie energetycznym, i tysiące rozbierane przez jakichś sprytnych lokalnych ukraińskich geszefciarzy. Na jednym obrazku rzeczywiście można by więc pomieścić i te miliony Ukraińców przesiedlane dziś do Polski, i te dziesiątki tysięcy ich poprzedników, ukraińskich nazistów zamienianych w brytyjskich agentów i najemników.

Może więc to faktycznie jest ta sama wojna. I tylko pod inne pomniki zostaniemy dziś zagnani, żeby składać kwiatki. W końcu tamtych sprowadzanych na Wyspy nazistów Anglosasi też zwerbowali wkładając im polskie mundury…

Konrad Rękas

Nigdy więcej takich

„zwycięstw”!

Jest 1 sierpnia 2022 roku. Jak co roku, o godzinie 17.00 zawyją syreny, żeby upamiętnić kolejną rocznicę godziny „W” rozpoczynającej Powstanie Warszawskie. Godzina „W” miała przynieść wolność. Co przyniosła? Po 63 dniach walki przeciwko jednostkom niemieckim wspieranym przez kolaboracyjne formacje składające się z Rosjan, Białorusinów i Ukraińców, powstanie skapitulowało. Poległo ok. 18 tysięcy powstańców, a 25 tysięcy zostało rannych. Zginęło co najmniej 150 tysięcy cywilów, z czego ok. 60 tysięcy zostało wymordowanych podczas Rzezi Woli. Krew płynęła ulicami. Po kapitulacji Niemcy przystąpili do palenia ocalałych części miasta. Warszawa została zniszczona w ok. 85%.

Co roku o godzinie „W” nie mogę powstrzymać łez. Płaczę nad powstańcami, którzy ginęli nie tylko w walce, ale również na kwaterach zasypani gruzami walących się kamienic, mordowani w szpitalach po zajęciu ich przez jednostki niemieckie, rozstrzeliwani po wyjściu z kanałów. Płaczę nad cywilami, których Niemcy mordowali w kolejnych zdobytych dzielnicach. Płaczę nad kobietami i dziećmi gnanymi przed czołgami jako osłona przed kulami powstańców. Płaczę nad cywilami, którzy zginęli w kamienicach bombardowanych przez niemieckie lotnictwo i burzonych ogniem artylerii. Ci, którzy przeżyli, przeszli przez piekło na ziemi.

Ten horror rozegrał się zaledwie 78 lat temu. Czy można wybaczyć Niemcom takie barbarzyństwo? Ja nie umiem. Nie wierzę w żadne polsko-niemieckie pojednanie. Jeśli ktoś dziś mówi, że Unia Europejska (czytaj: Niemcy) jest gwarantem polskiego

bezpieczeństwa, to robi mi się zimno z przerażenia. Ale przeraża mnie też to, że Powstanie Warszawskie jest przedstawiane jako wielkie, polskie zwycięstwo.

Oto fragment przemówienia prezydenta Andrzeja Dudy, wygłoszonego 31 lipca pod pomnikiem Powstania Warszawskiego na placu Krasińskich: *To jest także wielka wartość, która wypływa z tamtego ogromnego, nieprawdopodobnego poświęcenia, z tamtej krwi, którą trzeba było – niestety – przelać bez mrugnięcia okiem po to, by mogła wstać z niej wolna Polska.*

A teraz fragment przemówienia premiera Mateusza Morawieckiego, które wygłosił 1 sierpnia przed Muzeum Powstania Warszawskiego: *Heroizm, walka o wolność, za wszelką cenę – także za cenę swojego życia – była wtedy i jest dzisiaj dla nas wzorem do naśladowania, wzorem dla przyszłych pokoleń.*

I jeszcze fragment wypowiedzi prezes Trybunału Konstytucyjnego Julii Przyłębskiej: *Powstanie Warszawskie to wielkie, cywilizacyjne zwycięstwa dobra nad złem. Zwycięstwo cywilizacji człowieka dobrego, człowieka pokornego, człowieka oddanego zobowiązaniu wobec całej ludzkiej cywilizacji nad tym mrokiem, który panował i który przyniosła nam II wojna światowa.*

Ratunku! Prezydent mówi o przelewaniu krwi „bez mrugnięcia okiem”, premier wysyła przyszłe pokolenia do walki „za wszelka cenę”, a prezes TK opowiada o „cywilizacyjnym zwycięstwie”. To jest jakieś szaleństwo! Powstanie Warszawskie nie było zwycięstwem. Pomimo niewyobrażalnego bohaterstwa i poświęcenia powstanie upadło, a Niemcy zrobili z nas miazgę. Nigdy więcej takich „zwycięstw”! Gdy dziś wspominamy heroizm powstańców i cywilnej ludności Warszawy, gdy wołamy „Cześć i chwała Bohaterom!”, to powinniśmy pamiętać o tym, jaką tragedią i katastrofą było Powstanie Warszawskie. Owszem, możemy chwalić się przed światem, że jako naród pokazaliśmy niesłychaną odwagę i umiłowanie wolności. I co z tego? Dziś Niemcy mają nas pod butem i dyktują, co nam wolno, a czego nie wolno. Czy

po to powstańcy ginęli od niemieckich kul, żeby dziś niemiecka komisarz rozkazywała polskiemu rządowi? Czy po to mieszkańcy Warszawy ginęli od niemieckich bomb, żeby dziś niemiecki kanclerz żądał utworzenia europejskiej federacji pod przywództwem Niemiec? Czy to ma być ten cudowny rezultat przelewania polskiej krwi „bez mrugnięcia okiem”? To ma być efekt tego „wielkiego, cywilizacyjnego zwycięstwa”?

– Co jest dzisiaj największym zwycięstwem Powstania Warszawskiego, to nieprawdopodobne poczucie wspólnoty – powiedział prezydent Duda podczas wczorajszego Apelu Poległych. Prezydent Duda bredzi. Jakie poczucie wspólnoty? Mamy nieustającą wojnę polsko-polską, a PiS i PO dbają, żeby ta wojna nie wygasała, bo dzięki niej jedni i drudzy cyklicznie zmieniają się przy korycie. A do tego jedni i drudzy sukcesywnie oddają Polskę pod niemiecki but. Gdyby ktoś zapomniał, to przypominam, że to „patriota” Morawiecki zgodził się na Zielony Ład i mechanizm „pieniądze za praworządność”. Nie trzeba było Tuska, żeby oddać Polskę Niemcom. Zrobił to premier namaszczony przez Jarosława Kaczyńskiego. I ten premier ma czelność opowiadać o walce o wolność za wszelką cenę. Niedobrze się robi, gdy się tego słucha.

Wracając do Powstania Warszawskiego – co roku trwa dyskusja o tym, czy decyzja o jego rozpoczęciu była słuszna, czy niesłuszna. Nie zapowiada się na to, że ta dyskusja kiedykolwiek się zakończy. Nie będę przytaczać argumentów obu stron, bo są one doskonale znane i powtarzane od lat. Proponuję natomiast, aby każdy z Was spróbował odpowiedzieć na pytanie, które brzmi: czy chciałbyś/chciałabyś być w Warszawie w sierpniu i wrześniu 1944 roku? Odpowiedzcie szczerze, z ręką na sercu. Czy chcielibyście znaleźć się w tym piekle? Moja odpowiedź brzmi: NIE! Nie jestem już egzaltowaną gówniarą, której można wmówić, że Powstanie Warszawskie było wielkim zwycięstwem. To była klęska pod każdym względem: militarnym, politycznym i humanitarnym.

Powtarzam: nigdy więcej takich „zwycięstw”! Dość polityki

szafującej życiem Polaków. Co prawda, na razie oszczędzone jest nam przelewanie krwi w walce, ale prawie 200 tysięcy Polaków pożegnało się ze światem na skutek zamknięcia służby zdrowia, a drenowanie polskich kieszeni trwa w najlepsze. Dla przypodobania się wielkim tego świata polscy politycy, którzy powinni dbać o polski interes narodowy, poświęcili Polaków na ołtarzu walki z pandemią, walki o klimat i walki o Ukrainę. I mają czelność wmawiać nam, że to jest sukces. NIE! To nie jest sukces. To jest kolejna klęska, którą nam zgotowano. A ci, którzy do tego doprowadzili, opowiadają nam dziś, że klęska to zwycięstwo. Jak długo jeszcze Polacy będą się na to nabierać?

Katarzyna Treter-Sierpińska

NKWD, UPA i Wołyń

Polskie ośrodki ukrainofilskie starają się co pewien czas podejmować próby „zdjęcia” odpowiedzialności z zagładę ludności polskiej na Wołyniu z UPA na NKWD.

I tym razem, w atmosferze wojny na Ukrainie i wzburzenia opinii publicznej – taki głos się pojawiał, i to ze strony nie byle kogo. Jak informuje jedna ze stron internetowych: „Maciej Świrski, prezes Reduty Dobrego Imienia i przewodniczący Rady Nadzorczej PAP twierdzi, że za ludobójstwo Polaków na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej odpowiedzialni mogą być sowieci. Naturalną konsekwencją takiej tezy byłoby

zniesienie albo przynajmniej umniejszenie odpowiedzialności Ukraińców za wybitnie bestialskie zbrodnie nawet jak na warunki II wojny światowej”.

„Są poszlaki o inspiracji NKWD. Jesteśmy na tropie tego, ale za wcześnie mówić o szczegółach” – napisał Maciej Świrski na „Twitterze”. Wpis szybko zniknął, ale nie uszedł uwadze internautów i nabrał rozgłosu. Czym jest Reduta Dobrego Imienia? To organizacją powołana do „walki z kłamstwami historycznymi nt. Polski”. Znana jest głównie z podejmowania interwencji ws. nazywania niemieckich obozów koncentracyjnych na terenie okupowanej Polski „polskimi”. Cele zbożne, ale jak się okazało nie zawsze.

Komorowski i Macierewicz

Jak już wspomniałem, taka teza pojawia się u nas dosyć regularnie co jakiś czas. Po 1989 roku najgłośniejsze były trzy głosy w tej kwestii. W wywiadzie dla dziennika „Rzeczpospolita” (24.07.2008), zatytułowanym **„Za Wołyń odpowiadają Sowieci”, Bronisław Komorowski**, wówczas marszałek Sejmu RP, powiedział: „Próba przeniesienia odpowiedzialności za nieszczęścia polskich Kresów z Sowietów na Ukraińców skłania mnie do zastanowienia, czy nie mamy do czynienia z długimi rękoma Rosji”.

Z kolei w roku obchodów 70. rocznicy ludobójstwa na Wołyniu prominentny działacz Związku Ukraińców w Polsce **Mirosław Czech** opublikował artykuł po wymownym tytułem **„Jak Moskwa rozpętała piekło na Wołyniu”** („Gazeta Świąteczna”, 9-10 marca 2013), twierdząc: „Sowieci poszczuli Niemców na ukraińskich policjantów, w ich miejsce przyszli Polacy. Spirala mordów się nakręciła. Rosyjscy agenci działali według precyzyjnie ułożonego planu”. Wreszcie **Antoni Macierewicz**. W programie „Minęła dwudziesta” w TVP Info (12.07.2016) powiedział: **„Prawdziwym wrogiem, który rozpoczął, i który użył ukraińskich sił nacjonalistycznych do tej straszliwej zbrodni ludobójstwa jest Rosja**. To tam jest źródło tego

straszliwego nieszczęścia”.

Historycy sceptyczni

Czy teoria o „sowieckiej prowokacji” znajduje jakiekolwiek potwierdzenie w dokumentach? Nie znajduje. W Polsce najbliższy akceptacji tej tezy wydaje się być współcześnie **Grzegorz Mazur**, który pisze: „Dogłębnego wyjaśnienia wymaga sprawa inspirowania przez Sowietów oddziałów UPA do wystąpień przeciwko Polakom. Według niektórych przekazów na czele tych oddziałów stali oficerowie sowieccy. W jednym z pierwszych opracowań dziejów polskiego podziemia odnotowano, że »w rejonie Złoczowa i Stanisławowa zanotowano wypadki, że bandami ukraińskimi mordującymi dowodzili oficerowie sowieccy«. O współpracy OUN-B z NKWD jest też mowa w raporcie hitlerowskiej policji i Służby Bezpieczeństwa (SD) z 22 maja 1942 r., ale pamiętać trzeba, że raporty wszelkich służb specjalnych, zarówno niemieckich, jak i sowieckich, zawierają wiele nieprawdziwych i niesprawdzonych informacji”.

Bynajmniej nie wrogo nastawiony do tradycji upowskiej, historyk – **Grzegorz Motyka** – tezę tę zdecydowanie odrzuca. W jednym z wywiadów, na pytanie „Czy rzeź wołyńska mogła być sprowokowana przez służby sowieckie?”, odpowiedział: „Nic na to nie wskazuje. Oczywiście bez Niemców i Sowietów do zbrodni by nie doszło, bo oni stworzyli do niej warunki i dali przykład. **Sowieci nie mieli jednak interesu w wywołaniu takiej rzezi.** Być może sowiecka prowokacja przyczyniła się do dezercji ukraińskiej policji, ale to co najwyżej przyspieszyło działania banderowców. Na III konferencji OUN-B (frakcja związana ze **Stepanem Banderą)** w lutym 1943 r. i tak zapadła decyzja o rozpoczęciu walki z Niemcami, a to oznaczało przystąpienie do antypolskich czystek, bo taki plan przyjęto już pod koniec 1942 r. Kiedyś istniała teoria, że masakry zapoczątkowali Sowieci, którzy w przebraniu upowców wymordowali polską wioskę. Ale już pierwszą wioskę Paroślę wymordowali banderowcy i wszędzie, gdzie udało się zidentyfikować sprawców, należeli oni do OUN-B”.

Z czego wynikały kontakty strony sowieckiej z OUN?

W końcu 1942 i na początku 1943 roku Moskwa nie wiedziała jeszcze dokładnie w jakim kierunku pójdzie OUN Bandery. Wiedziano, że organizacja ta, w przeciwieństwie do OUN Melnyka, nie traktuje Niemców jako sojuszników „po wsze czasy". Podjęcie kontaktów ze strukturami OUN Bandery było o tyle ułatwione, że bardzo często w roli emisariuszy po stronie sowieckiej wcielali się Ukraińcy, nieraz znajomi tych, którzy przeszli do UPA. **W tym czasie dla strony sowieckiej nadal głównym celem było skłonienie kogo się da do współpracy i walki z Niemcami**. Józef Sobiesiak „Maks" podaje, że do rozmów na tematy polityczne doszło na początku marca 1943 roku w okolicach Łucka. Oficjalnie delegacja ukraińska reprezentowała Ukraińską Główną Radę Wyzwoleńczą. Podczas spotkania jej przedstawiciele stwierdzili, że ich głównym zadaniem jest budowa Samostijnej Ukrainy i likwidacja Polaków. **Ostrzegli stronę sowiecką, żeby nie kierowała swoich oddziałów na tereny Ukrainy Zachodniej.**

Informacje Sobiesiaka są wiarygodne i zostały potwierdzone przez historyków i materiał archiwalny. Odniósł się do nich Mirosław Czech pisząc: „Kontakty z podziemiem ukraińskim zainicjował ppłk. Anton Brińskij, „Diadia Pietia'", dowódca jednego z oddziałów dywersyjnych GRU – sowieckiego wywiadu wojskowego. Nie był chyba jeden, lecz odtajniono jedynie jego relację, w której opisywał, że OUN-B zorientowana jest na USA, bo w jej przekonaniu Niemcy wojnę przegrają, Sowieci zostaną rozbici, Anglia straci swoje znaczenie. Wobec wojny sowiecko-niemieckiej OUN-B zachowuje neutralność, bijąc się z Niemcami, ale nie podejmując „działań aktywnych, nie zważając na to, że Niemcy ich prześladują i palą ich wsie".

Brińskij miał zgodę Moskwy na kontakt z OUN Bandery. Jego sukcesem – jak twierdzą niektórzy historycy – było zaprzestanie ataków policji ukraińskiej na oddziały partyzantki sowieckiej i jej ucieczka do lasu. **Jednak już w końcu lutego Moskwa zakazała kontaktów z OUN Bandery.** Być może

więc Sobiesiak podał błędną datę spotkania pod Łuckiem. Mogło się ono odbyć w lutym a nie w marcu 1943 roku.

Epizod ten stał się po latach przedmiotem spekulacji ośrodków starających się zdjąć z OUN Bandery odpowiedzialność za zbrodnię ludobójstwa na Polakach. Nie znajduje to jednak potwierdzenia w materiale źródłowym. Co ciekawe, podczas spotkania delegacji polskiego i ukraińskiego podziemia w dniu 28 lutego 1944 roku, podjęto temat ewentualnego udziału strony sowieckiej w mordach na Polakach. Przedstawiciel strony polskiej powiedział: „Nie wiemy, kto tym kieruje, wiemy jednak, kto może mieć interes w osłabieniu polskiego elementu na tych ziemiach. Interes mogą mieć przede wszystkim bolszewicy, lecz dotąd nie stwierdzono ich działań w tym kierunku”. Także przedstawiciel strony ukraińskiej z OUN powiedział, że „zgadza się z poglądem o interesie, jaki mogą mieć bolszewicy w mordowaniu Polaków”, jednak i oni **„nie stwierdzili ich akcji w tym kierunku, poza sporadycznymi wypadkami działania band sowieckich na Wołyniu pod przykrywką UPA”.**

Sowieci i Polacy

Rozwój sytuacji na Wołyniu wymusił na stronie sowieckiej jeszcze bardziej przychylne stanowisko w stosunku do Polaków tam zamieszkujących niż to wcześniej zakładano. Okazało się bowiem, że oparciem dla partyzantki jest tylko część ludności ukraińskiej, reszta sprzyjała banderowcom i była oparciem dla coraz liczniejszych formacji UPA. Jak pisze **Oksana Petrusewicz**: „W kwietniu 1943 r. specjalna dyrektywa KC WKP(b) i CSRP nakazała dowódcom radzieckich zgrupowań partyzanckich okazywanie Polakom wszelkiej pomocy przy organizacji oddziałów i wyposażaniu ich w broń i amunicję. W ten sposób rozpoczęto formowanie proradzieckiego polskiego ruchu partyzanckiego oraz przekształcanie niewielkich oddziałów, złożonych z Polaków, w samodzielne polskie zgrupowanie „Jeszcze Polska nie zginęła”.

Rozwój sytuacji sprawił, że Polacy zamieszkujący Wołyń stali

się oparciem dla partyzantki sowieckiej, z drugiej zaś strony, partyzantka ta w wielu miejscach była jedyną siłą broniąca polskich wsi przed zagładą ze strony UPA. **Co najmniej 7 polskich samoobron, w tym największa z nich w Przebrażu zawdzięcza swoje przetrwanie partyzantom sowieckim (w tym oficerowi NKWD Iwanowi Prokopiukowi – Ukraińcowi z Odessy)**. Ten fakt od wielu lat jest ością gardle polskich antykomunistów i wielbicieli sojuszu polsko-ukraińskiego. Jednak nawet historycy niechętni ZSRR przyznają, że na Wołyniu partyzanci sowieccy stanęli po polskiej stronie i ocalili wiele tysięcy Polaków. **Dodajmy, że ponad 60 proc. partyzantów sowieckich to byli Ukraińcy ze wschodu.**

Faktu tego nie chciały jednak uznać władze Polskiego Państwa Podziemnego. Po prostu, nie mieściło się im to w głowie. I to właśnie z tych kręgów pochodzą pierwsze spekulacje na temat udziału strony sowieckiej w rozniecaniu polsko-ukraińskiego konfliktu na Kresach. **Współpraca samoobron polskich z partyzantką sowiecką odbywała się wbrew oficjalnym dyrektywom Delegatury Rządu RP i dowództwa Armii Krajowej**. Od samego początku służby informacyjne Komendy Głównej AK oskarżały partyzantkę sowiecką o inspirowanie i prowokowanie konfliktu

polsko-ukraińskiego na Wołyniu.

Fałszywa ocena Warszawy

W „**Biuletynie Informacyjnym" (20 maja 1943, nr 20),** pisano: „Rola banderowskiego odłamu OUN w tych tragicznych zajściach nie jest mocno udowodniona. **Wiele faktów wskazuje natomiast na to, że właściwymi inspiratorami haniebnego pogromu, w czasie którego wymordowano setki rodzin polskich byli agenci sowieccy.** W chwili sporu o Ziemie Wschodnie Moskwa za wszelką cenę dąży do wywołania konfliktu ukraińskiego na tle zadrażnień narodowościowych, aby mieć argument, że ukraińska ludność kresowa nie życzy sobie powrotu państwa polskiego na te ziemie. Ta sama Moskwa jednocześnie dla zatarcia śladów kazała wystąpić swym własnym »dywersantom« przeciwko bandom ukraińskim spod znaku »Tarasa Bulby«. Cele tej podwójnej gry są aż nadto jasne. Oto za jednym zamachem wyniszcza się żywioł polski na kresach i kompromituje wobec świata nacjonalistów ukraińskich".

Podobne oceny były zawarte w **Sprawozdaniu Delegata Rządu na Województwo Wołyńskie Kazimierza Banacha,** reprezentującego Stronnictwo Ludowe: „Bolszewicy mają swoje jaczejki wśród społeczeństwa ukraińskiego i wśród band. Usiłują opanować kierownictwo bandami, a już i obecnie wiele band jest pod ich komendą. Stwarzają pozory, że ludność polską chcą brać w obronę. Wszędzie jednak tam, gdzie ludność zmuszona była z ich opieki korzystać, zmierzają tylko do tego, by z młodzieży polskiej stworzyć komunistyczne oddziały partyzanckie. Jeden z takich oddziałów jest już zorganizowany i przybrał nazwę oddziału im. Tadeusza Kościuszki. W kilku wypadkach stwierdzono, że wśród atakujących ludność polską byli i bolszewicy, którzy przedtem ludności polskiej proponowali pomoc. Wydaje się być prawie pewnym udział inspiracji sowieckiej w akcji mordowania ludności polskiej. Pojawiły się również na Wołyniu liczne oddziały partyzantki sowieckiej. Oddziały te żadnej akcji zaczepnej w stosunku do Niemców nie prowadzą. Wygląda na to, że jest to gromadzenie sił dla akcji

w przyszłości. Oddziały te zaopatrywane są z powietrza w broń, amunicję, ludzi, materiały instrukcyjne i propagandowe. Wołyń traktują jako ziemię sowiecką. W tej chwili stanowią one już poważną siłę” Cyt za: M. Siwicki, „Dzieje konfliktów polsko-ukraińskich”, t. II, Warszawa 1992, ss. 136-137).

Ta ocena, odbiegająca od rzeczywistej sytuacji na Wołyniu, owocowała popełnianiem dalszych błędów i zaniechań. Komenda Główna AK zlekceważyła informacje o zagrożeniu ludności polskiej na Wołyniu przez nacjonalistów ukraińskich, które napływały do Warszawy jeszcze w 1942 roku. Pomimo stanowiska Delegata Rządu na Wołyniu Kazimierza Banacha, który domagał się uzbrojenia oddziałów AK i skierowania ich do obrony ludności polskiej na Wołyniu – dowództwo w Warszawie odmówiło. **Płk Jan Rzepecki „Prezes”** z KG AK argumentował, że „**udostępnienie broni na Kresach rozniecił oby ogień walki do niewyobrażalnych rozmiarów, a opinia światowa uzyskałaby argument, że walka o wschodnią granicę była błędem politycznym**”. Stąd, w decydującym momencie, na Wołyniu praktycznie nie było większych oddziałów AK, wszystkie przygotowania koncentrowały się wokół Akcji „Burza”, która miała pokazać nadchodzącej Armii Czerwonej i władzom w Moskwie, że tereny wschodnie są nadal polskie. Tragizm sytuacji polegał na tym, że w przypadku Wołynia jedynym co można było zrobić, to uratować życie dziesiątków tysięcy ludzi.

Chociaż stanowisko Kazimierza Banacha było bardziej realistyczne, to w praktyce też nie był on w stanie niczego zrobić. Łudził się, że należy prowadzić rozmowy z nacjonalistami ukraińskimi, apelować do nich, by w imię jedności państwa (polskie władze podtrzymywały iluzję istnienia RP na tych terenach, traktując Ukraińców, także nacjonalistów, jako obywateli tego państwa) zaprzestali rzezi. Jednocześnie wydał on, w chwili największego natężenia terroru UPA, w dniu 28 lipca 1943 roku, odezwę do „Obywateli Rzeczypospolitej”. Apelował o przeciwstawienie się rzezi i

wzywał do tworzenia samoobrony. Jednocześnie zakazywał wstępowania do policji w służbie niemieckiej oraz dodawał: **„Współdziałanie z bolszewikami jest takim samym przestępstwem, jak współdziałanie z Niemcami”.**

Ta groźba odnosiła się do w dużej mierze do tych Polaków, którzy wstępowali w szeregi partyzantki sowieckiej, ale ogólny wydźwięk tego dokumentu jest przygnębiający. W czasie, kiedy dziesiątki tysięcy Polaków, pozbawianych oparcia struktur podziemnych Państwa Polskiego, walczyło o życie, Delegat Okręgowy Rządu zakazuje współpracy z siłą, która jest dla wielu polskich wsi jedynym sojusznikiem.

Wracając jeszcze do kwestii błędnej oceny dokonanej przez władze cywilne wojskowe Polskiego Państwa Podziemnego, należy dodać, że miały one jedynie mgliste wyobrażenie o tym, co się dzieje. Jak pisze **Władysław Filar**: „Uważano, że napływające informacje o rzeziach są przesadzone, nie wierzono, że w XX wieku może powtórzyć się scenariusz z okresu buntów i powstań kozackich chłopskich**”. Powagę sytuacji dostrzegały tylko struktury podziemne działające na Kresach, choć także z pewnym**

opóźnieniem. Raport Obszaru Lwowskiego AK w sprawie mordów wołyńskich zawiera smutny wniosek, że „ludność polska czuje się opuszczona przez czynniki rządowe”. Stwierdzano też, że polskie czynniki rządowe zrzucają winę za to, co się stało na Wołyniu **„na wszystkich, z wyjątkiem oczywistych głównych sprawców: nacjonalistów ukraińskich z OUN na czele”** (W. Filar, „Wydarzenia wołyńskie 1943-1944…”, s. 253).

Próba przerzucenia odpowiedzialności za Wołyń na Rosję (ZSRR) miała i ma wymiar czysto polityczny, celem którego jest „zdjęcie” odium z naszego „strategicznego sojusznika”. Mamy więc do czynienia z próbą zastosowania tzw. polityki historycznej do manipulowania prawdą, nie pierwszy raz zresztą. Na razie z marnym rezultatem, choć należy się liczyć z kolejnymi próbami. Co w tej sprawie jest najbardziej tragiczne? To, że taki proceder uprawia z reguły strona polska, a nie ukraińska. Poza głosem Mirosława Czecha, nikt inny z Ukraińców tego nie podnosi. Dlaczego**? Z prostego powodu – gdyby to przyjąć, wówczas UPA na Wołyniu należałoby uznać za „sowiecką agenturę”, pionka na stalinowskiej szachownicy. A to uderzyłoby w mit UPA jako całkowicie niezależnej ukraińskiej organizacji walczącej o „samostijną” Ukrainę.**

Tego, jak się zdaje, „przyjaciele” Ukrainy nie biorą pod uwagę. Strona ukraińska ma zupełnie inną „linię obrony”. Na Wołyniu miała miejsca wojna polsko-ukraińska sprowokowana przez Polaków. Ukraińcy tylko się bronili, a poza tym Polacy współpracowali z Sowietami i Niemcami. W wersji bardziej light mówi się, że po prostu „sytuacja wymknęła się spod kontroli” i ukraińskie chłopstwo dokonało zemsty na Polakach, UPA nie miała z tym nic wspólnego.

Biorąc to pod uwagę, wysiłki naszych „przyjaciół Ukrainy” w rodzaju pana Świrskiego i innych są przez Ukraińców źle widziane. Świadczy to tylko o głupocie autorów tego typu przedsięwzięć mających obiektywnie rzecz biorąc antypolski charakter.

Jan Engelgard

W Pałacu Prezydenckim ogłoszono nazwiska 26 zidentyfikowanych przez IPN ofiar reżimów totalitarnych

Imiona i nazwiska 26 zidentyfikowanych przez IPN ofiar reżimów totalitarnych zostały w czwartek ogłoszone w Pałacu Prezydenckim w Warszawie. W trakcie uroczystości rodzinom ofiar wręczono noty identyfikacyjne. Wśród zidentyfikowanych osób znalazł się m.in. ppor. cz.w. Wacław Sobolewski, ps. „Sęk”, jedna z ofiar obławy augustowskiej.

W Pałacu Prezydenckim w Warszawie – z udziałem przedstawicieli władz, IPN i Kancelarii Prezydenta, odbyła się uroczystość ogłoszenia przez IPN kolejnych imion i nazwisk ofiar reżimów totalitarnych, których szczątki specjaliści IPN wydobyli z bezimiennych mogił. Podczas uroczystości bliscy ofiar otrzymali dokumenty potwierdzające tożsamość ich bliskich.

Wśród zidentyfikowanych osób znaleźli się m.in. ppor. cz.w. Wacław Sobolewski, ps. „Sęk”, jeden z dowódców oddziałów partyzanckich z okolic Augustowa, które po wojnie – w ramach tzw. obławy augustowskiej – padły ofiarą agresji ze strony

Sowietów. W 1945 r. ok. 30-osobowy oddział pod dowództwem „Sęka” dokonał szeregu akcji zbrojnych skierowanych przeciwko przedstawicielom władzy ludowej, posterunkom MO i UB, a także transportom.

Instytut Pamięci Narodowej podał w czwartek, że „Sęk” zginął zastrzelony podczas próby ucieczki spośród grupy Polaków aresztowanych i konwojowanych w ramach tzw. obławy augustowskiej. „Jego identyfikację można uznać za pierwszą ze wszystkich ofiar obławy. Jego szczątki odnalazł zespół Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN podczas prac poszukiwawczych w miejscowości Osowy Grąd w powiecie augustowskim” – podał Instytut.

Obława augustowska, do której doszło w lipcu 1945 r., uważana jest przez historyków za największą sowiecką zbrodnię popełnioną na Polakach po II wojnie światowej. Miała na celu wyeliminowanie zbrojnego, niepodległościowego polskiego podziemia oraz pacyfikację nieprzychylnej Sowietom miejscowej ludności. Akcja była wykonywana regularnymi oddziałami Armii Czerwonej, siłami jednostek specjalnych NKWD i oddziałów „Smiersz” (sowieckiego kontrwywiadu wojskowego) przy współpracy funkcjonariuszy UB z jednostek terenowych. W ramach obławy zatrzymano około siedem tysięcy osób, zginęło około 600 spośród zatrzymanych.

Największą grupę pośród ogłoszonych w czwartek imion i nazwisk – jak podał IPN – stanowią ofiary odnalezione na terenie „wrocławskiej Łączki”, czyli Cmentarza Osobowickiego we Wrocławiu, gdzie wiceprezes IPN Krzysztof Szwagrzyk, który kieruje pracami Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN, wraz ze swoim zespołem prowadził działania poszukiwawcze już 20 lat temu. „Dziś ogłoszone nazwiska należą do sześciu osób odnalezionych w 2011 roku” – podał Instytut.

Do grona zidentyfikowanych dołączyły również dwie ofiary operacji „Lawina”, podczas której UB przy pomocy NKWD bestialsko zamordowało ponad 100 członków oddziału kpt.

Henryka Flamego, ps. „Bartek”, oraz ofiary pogrzebane na cmentarzach w Lublinie i Krakowie.

„Szczególnie poruszająca jest historia Romualda Lenczewskiego, którego szczątki odnalazł zespół Biura Poszukiwań w miejscowości Leńce. 8 października 1943 r. sześcioletni Romuald, widząc zbliżających się do wsi Niemców, próbował ostrzec rodziców, którzy pracowali w polu. W kierunku chłopca Niemcy oddali serię z karabinu maszynowego. Rannego chłopca, który dawał oznaki życia, Niemcy kazali pogrzebać przypadkowemu mieszkańcowi wsi w dole przygotowanym do przechowywania ziemniaków. Po latach wzniesiono mu symboliczny grób. W wyniku przeprowadzonych prac odnaleziono, zabezpieczono i zidentyfikowano szczątki chłopca. Notę identyfikacyjną odebrał bratanek Romualda Lenczewskiego” – podał Instytut.

Informacje o wszystkich ogłoszonych identyfikacjach, m.in. krótkie biogramy ofiar, znajdują się na stronie internetowej Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN.

IPN ogłosił łącznie imiona i nazwiska 26 osób – zarówno ofiar zbrodni komunistycznych, niemieckiego terroru II wojny światowej, jak i żołnierzy września 1939 r. Wśród nich są ofiary masowych mordów i pojedynczych egzekucji. Instytut zwrócił uwagę, że podczas ceremonii ujawniono dane osób, których szczątki zostały odnalezione w ramach prac Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN i zidentyfikowane m.in. dzięki działającemu w Instytucie od jesieni 2019 r. systemowi CODIS, który jest autorskim narzędziem Federalnego Biura Śledczego USA (FBI), służącym m.in. do porównywania profili genetycznych.

Podczas uroczystości zaprezentowano także materiał filmowy ukazujący miejsca prowadzonych prac poszukiwawczych ofiar totalitaryzmów, których nazwiska ogłoszono w czwartek.

W imieniu rodzin zidentyfikowanych ofiar głos zabrał prof. Marian Dygo, siostrzeniec odnalezionego przez IPN ppor. Apoloniusza Duszkiewicza, ps. Polza". Prof. Dygo powiedział, że „chciałby szczególnie uwypuklić kilka aspektów tego wydarzenia". „Wydaje mi się, że takim ważnym aspektem jest to, że ta nota to jest dokument prawdy, a my stajemy się swoistymi świadkami wydarzeń tragicznych, które dokonały się w czasie II wojny światowej i po wojnie. A jak wiadomo, zadaniem świadka jest świadczyć o prawdzie" – mówił.

„Ta nota też uświadamia nam, że jesteśmy dziedzicami tego czynu zbrojnego. Ktoś powiedział, że umarli zobowiązują mocniej niż żywi, a to jest szczególne zobowiązanie, żeby je kultywować i o nim pamiętać" – wskazał prof. Dygo.

Jak mówił, „to wydarzenie ma też wielkie inne znaczenie, a mianowicie ono nam uświadamia, a może nie tyle uświadamia, ile utwierdza nas w przekonaniu, że współczesna Polska szuka swoich korzeni ideowych w naszym czynie zbrojnym". „To niezmiernie raduje i jest świadectwem tego, że ofiara życia naszych bohaterów nie poszła na marne" – podkreślił.

„Wreszcie ta nota jest też źródłem dla nas satysfakcji, że już niedługo nasi bohaterowie będą mieli godny pogrzeb” – dodał.

List do uczestników uroczystości skierował prezydent Andrzej Duda. „Pamięć o przodkach jest tym, co stanowi o naszym człowieczeństwie. Pamiętamy o naszych najbliższych oraz o tych, którym wiele zawdzięczamy, dlatego wielkim narodowym obowiązkiem jest upamiętnienie i oddanie czci tym wszystkim, którzy oddali życie za niepodległą Rzeczpospolitą. Dziś dopełniamy tej powinności wobec 26 ofiar hitlerowskiego i komunistycznego terroru, których szczątki udało się zidentyfikować” – napisał prezydent w liście odczytanym przez sekretarza stanu w Kancelarii Prezydenta Wojciecha Kolarskiego.

Prezydent przypomniał, że jest to już siódma i pierwsza od wybuchu pandemii uroczystość ogłoszenia identyfikacji ofiar zbrodni.

Podkreślił też, że pamięć jest tym, co buduje narodową

wspólnotę. „Dlatego tak ważne jest, żebyśmy nigdy nie zapomnieli o tych, którzy dla Polski gotowi byli na najwyższe poświęcenie, abyśmy otaczali szacunkiem ich groby, pielęgnowali pamięć o ich czynach i dokonaniach, a także przywracali tożsamość tym, których po śmierci próbowano tej tożsamości pozbawić" – wskazał prezydent.

Prezes IPN Karol Nawrocki powiedział, że „dzisiejszy dzień to z jednej strony wspomnienie ciężkiej pracy dla Rzeczpospolitej, ale wspomnienie także misterium wspomnienia i śmierci naszych narodowych bohaterów".

„Te emocje budzą żal i powagę. Z drugiej strony czytam w swoim sercu i państwa oczach radość, że bohaterowie są wśród nas, tam, gdzie jest ich miejsce, tutaj w Pałacu Prezydenckim, wolnej niepodległej Rzeczpospolitej. Są z nami symbolicznie, ale wrócili na właściwe sobie w historii miejsce" – podkreślił.

W ocenie Nawrockiego „to połączenie skrajnych emocji – smutku i radości daje poczucie wyjątkowości tej chwili, emocjonalnej osobliwości". Ale jak dodał, „o tej wyjątkowości mówią także życiorysy naszych bohaterów". „Wiele ich różniło, bo zasadnicza część z nich urodziła się w latach 20. i doświadczenie starcia z komunistycznym reżimem po roku 1945 było często ich pierwszym militarnym doświadczeniem. Część z nich służyła już w II Rzeczpospolitej, była oficerami, podoficerami, doświadczonymi konspiratorami. Konspiratorami różnych zgrupowań – Armii Krajowej, Narodowych Sił Zbrojnych, Batalionów Chłopskich. Dzieliło ich też to, że ich krew wsiąkła w różnych miejscach Rzeczpospolitej – w Szczecinie, Łodzi, Warszawie i Dobrzykowie, ale łączyło ich jedno, gotowość do służenia Rzeczpospolitej i gotowość do złożenia swojego życia dla Polski" – zaznaczył.

Instytut Pamięci Narodowej od wielu lat podejmuje działania poszukiwawczo-ekshumacyjne szczątków ofiar totalitaryzmów na terenie całego kraju, a także poza jego granicami.

Do tej pory przeprowadzono prace w wielu lokalizacjach w Polsce, a także w Litwie, na Białorusi, w Niemczech oraz Gruzji. Działania te mają na celu odnalezienie i identyfikację szczątków osób, które zginęły w wyniku działań systemów totalitarnych i zbrodni dokonywanych na polskiej ludności.

Źródło: *PAP*

Zatajanie faktów nt. Katynia – od zimnej wojny do współczesności

W kwietniu redakcja „The Epoch Times" prezentuje cykl artykułów opowiadających o Zbrodni Katyńskiej. Poniżej przedstawiamy jego czwartą część.

PRL

Katyń był w okresie Polski Ludowej tematem tabu. Podczas gdy w świecie zachodnim mówiono o winie Sowietów w sprawie katyńskiej, to w Polsce ZSRR narzuciło oficjalną wersję, w której winni ludobójstwu na polskich oficerach byli hitlerowcy. Władze PRL mówiły o „perfidnej niemieckiej prowokacji w Katyniu", cenzura wykreślała słowo Katyń z każdej publikacji, a za mówienie prawdy o Katyniu groziło więzienie.

W najwyższych organach ZSRR wiedziano o prawdzie na temat Katynia – o winie sowieckiej wiedział szef KGB Aleksandr Szelepin. To on 3 marca 1959 roku poinformował Nikitę Chruszczowa o materiałach archiwalnych dotyczących rozstrzelania w 1940 roku łącznie 21 857 „osób z byłej burżuazyjnej Polski” i sugerował zniszczenie akt dotyczących zbrodni sowieckiej. W notatce, którą przygotował dla Chruszczowa napisał:

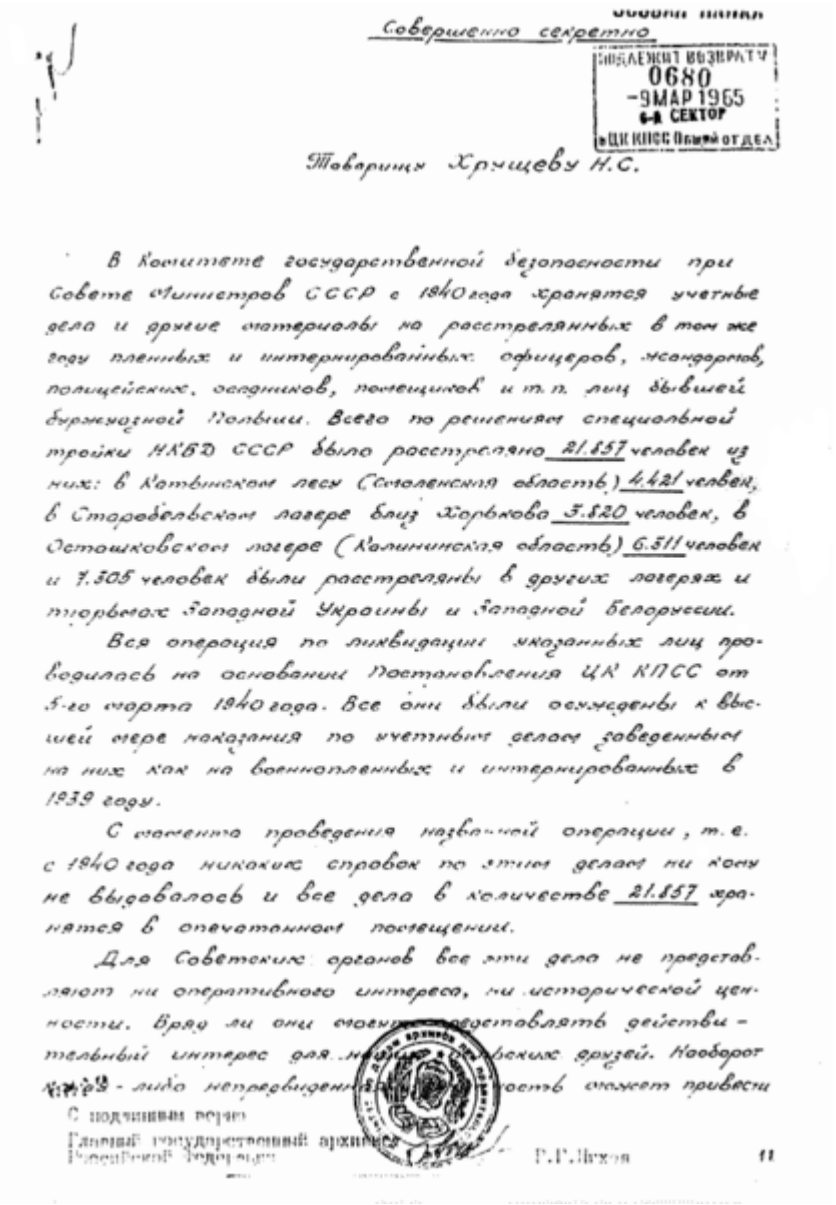

Совершенно секретно

ПОДЛЕЖИТ ВОЗВРАТУ
0680
-9 МАР 1965
6-й СЕКТОР
ЦК КПСС Общий отдел

Товарищу Хрущеву Н.С.

В Комитете государственной безопасности при Совете Министров СССР с 1940 года хранятся учетные дела и другие материалы на расстрелянных в том же году пленных и интернированных офицеров, жандармов, полицейских, осадников, помещиков и т.п. лиц бывшей буржуазной Польши. Всего по решениям специальной тройки НКВД СССР было расстреляно 21.857 человек из них: в Катынском лесу (Смоленская область) 4.421 человек, в Старобельском лагере близ Харькова 3.820 человек, в Осташковском лагере (Калининская область) 6.311 человек и 7.305 человек были расстреляны в других лагерях и тюрьмах Западной Украины и Западной Белоруссии.

Вся операция по ликвидации указанных лиц проводилась на основании Постановления ЦК КПСС от 5-го марта 1940 года. Все они были осуждены к высшей мере наказания по учетным делам заведенным на них как на военнопленных и интернированных в 1939 году.

С момента проведения названной операции, т.е. с 1940 года никаких справок по этим делам ни кому не выдавалось и все дела в количестве 21.857 хранятся в опечатанном помещении.

Для Советских органов все эти дела не представляют ни оперативного интереса, ни исторической ценности. Вряд ли они смогут представлять действительный интерес для м[illegible]ских друзей. Наоборот [illegible] - лидо непредвиденн[illegible]ость может привести

С подлинным верно
Главный государственный архивный
Российской Федерации

Tzw. notatka Szelepina – wniosek w sprawie zniszczenia teczek personalnych ofiar Zbrodni Katyńskiej. Kopia oficjalnego dokumentu legalnie przekazanego w posiadanie polskiego rządu i opublikowana po raz pierwszy w Polsce przez rząd Polski w 1993 r. (Janusz ‘Ency’ Dorożyński – Government of Poland / domena publiczna)

„Dla organów radzieckich wszystkie te akta nie są ani przedmiotem operatywnego zainteresowania, ani nie stanowią wartości historycznej. Wątpliwe jest, aby nimi mogli być rzeczywiście zainteresowani nasi polscy przyjaciele. Wręcz odwrotnie, jakakolwiek nieprzewidziana niedyskrecja może doprowadzić do zdekonspirowania przeprowadzonej operacji ze wszystkimi niepożądanymi skutkami dla naszego państwa.

Tym bardziej, że o rozstrzelanych w Lesie Katyńskim istnieje oficjalna wersja potwierdzona przeprowadzonym z inicjatywy organów radzieckich w 1944 roku śledztwem Komisji […]. Zgodnie z konkluzją tej komisji wszystkich zlikwidowanych tam Polaków uważa się za zgładzonych przez okupantów niemieckich. […] Konkluzje komisji mocno utrwaliły się w międzynarodowej opinii publicznej. Kierując się powyższymi wydaje się celowe zniszczenie wszystkich akt ewidencyjnych dotyczących osób rozstrzelanych w 1940 roku w ramach wyżej opisanej operacji”.

Aby utrzymać kłamstwo katyńskie Sowieci uciekali się do wszelakich chwytów propagandowych. Wykorzystali oni fakt rzezi dokonanej przez hitlerowców w miejscowości Chatyń, znajdującej się 250 km na wschód od Katynia. Urządzili tam centrum martyrologiczne z dużym pomnikiem ku czci mieszkańców wsi białoruskich poległych i zamordowanych w latach 1941-1944.

Mimo strasznych czynów dokonanych przez hitlerowców na Białorusi, Chatyń był jedną z wielu wsi zniszczonych przez Niemców. W czasie okupacji III Rzeszy w Chatyniu zginęło 149 ofiar i na tle zbrodni dokonanych przez nazistowskie Niemcy na tych terenach nie wyróżniał się niczym poza bardzo podobną nazwą do Katynia (różnica między „Khatyn” i „Katyn” jest dla człowieka z Zachodu praktycznie niesłyszalna).

Tragedia chatyńska posłużyła sowieckiej propagandzie do wprowadzania zamieszania w już i tak skomplikowanej historii Zbrodni Katyńskiej. Do Chatynia sprowadzano zachodnich turystów, a na całym świecie rozpowszechniano propagandę mającą na celu skojarzenie krwawej zbrodni

dokonanej przez Niemcy ze słowem Katyń. W maju 1972 roku Chatyń odwiedził nawet prezydent USA Richard Nixon, podczas swojej wizyty w ZSRR.

Władze w Moskwie jeszcze przez wiele lat usilnie starały się zatuszować prawdę o Katyniu. 5 kwietnia 1976 roku Biuro Polityczne KC KPZR wydało następujący nakaz:

„Kierować się koniecznością ścisłej koordynacji kroków ZSRR i PRL w zakresie przeciwdziałania i neutralizacji antysocjalistycznych i antyradzieckich akcji i kampanii na Zachodzie w związku ze »Sprawą Katyńską«. Uważać za niecelowe składanie jakichkolwiek oficjalnych oświadczeń z naszej strony, aby nie dać powodu wrogim siłom do wykorzystania polemiki w tej sprawie w celach antyradzieckich. […]

Polecić KGB ZSRR, aby poprzez nieoficjalne kanały dał do zrozumienia przedstawicielom kół rządowych odpowiednich państw zachodnich, że ponowne wykorzystywanie różnego rodzaju antyradzieckich fałszerstw jest traktowane przez rząd radziecki jako specjalnie obmyślana prowokacja, której celem jest pogorszenie sytuacji międzynarodowej”.

Na przełomie lat 70. i 80. w Polsce zainteresowanie sprawą katyńską wzrosło. Mimo zagrożenia prześladowaniami Służb Bezpieczeństwa 4 kwietnia 1979 roku powstał Instytut Katyński w Krakowie z przedstawicielstwami w Gdańsku, Katowicach, Lublinie, Łodzi, Poznaniu oraz Warszawie. Jego celami było ujawnienie prawdy o zbrodni, ukaranie sprawców, niedopuszczenie do przedawnienia, ogólne udostępnienie dotychczasowych badań i prowadzenie ich nadal oraz działalność na rzecz odszkodowań dla rodzin zamordowanych.

Jeszcze 43 lata po dokonaniu zbrodni kłamstwo katyńskie było głoszone przez ZSRR. W 1983 roku w Katyniu wzniesiono sowiecki pomnik z napisem: „Polskim żołnierzom, ofiarom hitlerowskiego faszyzmu, spoczywającym w katyńskiej ziemi”. Natomiast

na przełomie marca i kwietnia 1985 roku władze PRL odsłoniły w „Dolince Katyńskiej” na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach pomnik z napisem: „Żołnierzom polskim ofiarom hitlerowskiego faszyzmu spoczywającym w ziemi katyńskiej – 1941 rok”.

Zmiana ustrojowa i współczesność

Pod koniec lat 80. polityka pierestrojki pozwoliła na odwilż w temacie Katynia. Dzięki zachodzącym zmianom Michaił Gorbaczow i Wojciech Jaruzelski podpisali „Deklarację o współpracy w dziedzinie ideologii, nauki i kultury”, której skutkiem było utworzenie komisji złożonej z historyków partyjnych Polski i ZSRR mającej badać wspólną historię obu państw.

9 października 1989 roku prokurator generalny PRL Józef Żyto wystąpił o wszczęcie śledztwa w sprawie Zbrodni Katyńskiej do prokuratora generalnego ZSRR. Strona polska w uzasadnieniu powoływała się na Konwencję Organizacji Narodów Zjednoczonych w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, uchwaloną przez ONZ 9 grudnia 1948 roku, oraz Konwencję ONZ o nieprzedawnianiu zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, uchwaloną przez ONZ 26 listopada 1968 roku, ratyfikowane przez Polskę i ZSRR. Po początkowej odmowie ZSRR, śledztwo zostało wszczęte 27 września 1990 roku.

13 kwietnia 1990 roku następuje przełom w sprawie katyńskiej. Tego dnia, pół wieku po popełnieniu ludobójczej zbrodni, agencja TASS nadała krótki komunikat, w którym władze ZSRR przyznawały się do mordu na polskich oficerach w Katyniu. Winą obarczeni zostali Ławrientij Beria i Wsiewołod Mierkułow.

Tego samego dnia Gorbaczow prezydent ZSRR Michaił Gorbaczow przekazał prezydentowi RP Wojciechowi Jaruzelskiemu pierwszą partię dokumentów na temat polskich jeńców wojennych w ZSRR. Dwa lata później, 14 października 1992 roku, prezydent Rosji Borys Jelcyn przekazał prezydentowi RP Lechowi Wałęsie

dokument z 5 marca 1940 roku, w którym najwyższe władze ZSRR nakazywały wymordowanie polskich oficerów.

Wszczęte w 1990 roku śledztwo w sprawie katyńskiej po rozpadzie ZSRR kontynuowała rosyjska prokuratura. Zostało zakończone umorzeniem 21 września 2004 roku. Główny prokurator wojskowy gen. Aleksandr Sawienkow stwierdził na konferencji prasowej 11 marca 2005 roku, co następuje: „ludobójstwo narodu polskiego nie miało miejsca ani na poziomie państwowym, ani w sensie prawnym. Sprawa została zamknięta jako wojskowe przestępstwo służbowe, związane z przekroczeniem uprawnień służbowych”.

Postępowanie o umorzeniu śledztwa zostało opatrzone klauzulą „ściśle tajne” i nie podano go do informacji stronie polskiej. Taki werdykt wskazuje, że Główna Prokuratura Wojskowa w Rosji nie uznała mordu katyńskiego za ludobójstwo, a jedynie za zbrodnię, której ściganie uległo przedawnieniu.

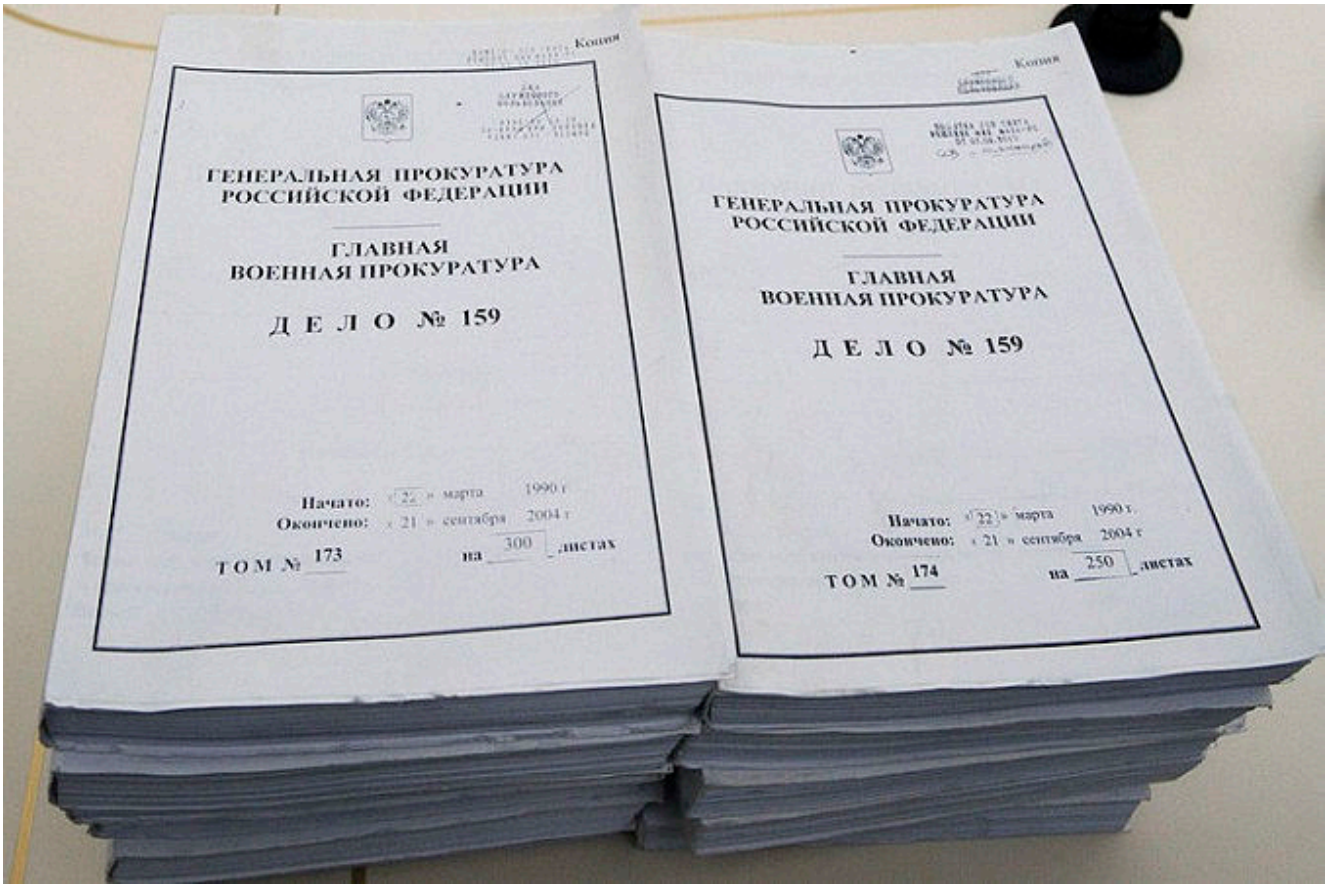

Jawne tomy rosyjskiego śledztwa w sprawie Zbrodni Katyńskiej (RIA Novosti archive, image #897469, Alexander Vilf, CC-BY-SA

3.0, CC BY-SA 3.0 / Wikimedia)

Wynik rosyjskiego dochodzenia skłonił Komitet Katyński 30 listopada 2004 roku do złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa w Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. IPN wszczął śledztwo w sprawie „masowych zabójstw przez rozstrzelanie, nie mniej niż 21 768 obywateli polskich".

Mimo deklaracji strony rosyjskiej z 29 września 2004 roku o przekazaniu polskiej stronie całości materiałów śledztwa zgromadzonych w 183 tomach, 116 tomów utajniono. Prokuratura nie przekazała nazwisk osób odpowiedzialnych za to morderstwo, stwierdzając, że byli to „wysocy urzędnicy państwowi", a powodem takiego działania miał być fakt, że ich dane osobowe znajdowały się w tajnych archiwach.

Od 1990 roku 13 kwietnia Polacy na całym świecie obchodzą Światowy Dzień Pamięci Ofiar Katynia. Dnia 14 października 2007 roku Sejm Rzeczypospolitej Polskiej oficjalnie ustanowił go świętem o charakterze państwowym jako Dzień Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej.

Źródła: Dzieje.pl, IPN, Onet, Muzeum Katyńskie.

Inne części cyklu:

cz. 1.: Katyń – zbrodnia bez precedensu

cz. 2.: Walka o prawdę na temat Katynia

cz. 3.: Katyń – niewygodna prawda

Katyń – niewygodna prawda

W kwietniu redakcja „The Epoch Times" prezentuje cykl artykułów opowiadających o Zbrodni Katyńskiej. Poniżej przedstawiamy jego trzecią część.

Prawda o Zbrodni Katyńskiej była wielokrotnie przedstawiana przywódcom krajów alianckich. Nie pozwolono jednak, by wyszła na jaw, na co wskazują liczne przypadki utajnienia bądź niepodejmowania działań wynikających z poznania prawdy o katyńskim ludobójstwie.

Jednym z wysłanników prawdy był pułkownik Henry Szymanski – amerykański oficer łącznikowy przy dowódcy Armii Polskiej na Wschodzie. 30 kwietnia 1943 roku opublikował raport na temat sowieckiej zbrodni w Katyniu i przekazał go szefowi wywiadu amerykańskiej armii generałowi George'owi Strongowi. 19 grudnia 1943 roku amerykański Departament Wojny zarzucił pułkownikowi „stronniczość na rzecz grupy polskiej o nastawieniu antysowieckim". Upewniono się również, by raport pozostał głęboko ukryty w archiwum.

24 maja 1943 roku innemu członkowi aliantów – Wielkiej Brytanii, raport stwierdzający winę ZSRR w Zbrodni Katyńskiej, złożył ambasador brytyjski przy rządzie RP Owen O'Malley. Jednak Zjednoczone Królestwo nie zamierzało z tym nic zrobić. Winston Churchill pisał do swoich ministrów: „Żaden z nas nie może powiedzieć o tym ani słowa".

Badając dokumenty brytyjskiego Archiwum Narodowego, znawca problematyki katyńskiej prof. Wojciech Materski podsumował

działania O'Malleya w sposób następujący: „[…] napisał, że rozumie motywacje, jakimi Rząd Jej Królewskiej Mości kieruje się milcząc w sprawie Katynia, bo rzeczywiście najważniejsze jest utrzymanie sojuszu wojskowego z ZSRR i aktywna walka Armii Czerwonej z Niemcami. O'Malley pytał jednak, czy Brytyjczycy mogą brać na siebie taki garb moralny wiedząc przecież doskonale, że to Sowieci popełnili tę zbrodnię".

W maju 1944 roku specjalny wysłannik prezydenta USA ds. bałkańskich George Howard Earle złożył raport na temat Zbrodni Katyńskiej wraz z wyczerpującą dokumentacją fotograficzną. Usłyszał wtedy od prezydenta Franklina D. Roosevelta: „George, jest to wyłącznie niemiecka propaganda i niemiecka intryga. Jestem absolutnie przekonany, że nie uczynili tego Rosjanie". Dziesięć miesięcy później Earle chciał opublikować artykuł o Katyniu, ale Roosevelt „zabronił mu kategorycznie" i wysłał go na Samoa.

Wielce wymownym jest także przypadek ppłka Johna Van Vlieta. Był on amerykańskim oficerem, który jako jeniec wojenny w maju 1943 roku został wysłany do Katynia, gdzie był świadkiem ekshumacji polskich oficerów zamordowanych przez NKWD. 22 maja 1945 roku Vliet złożył raport na ręce zastępcy szefa wywiadu armii USA gen. Claytona Bissella, który następnie tak zwrócił się do ppłka Vlieta:

„Pańskie przeżycia zostały spisane dokładnie tak, jak pan je podyktował. Będą mogły być wykorzystane w sposób, jaki rząd Stanów Zjednoczonych uzna za właściwy. Ze względu na charakter raportu i jego możliwe polityczne implikacje, nakazuje się panu nie wspominać ani nie omawiać tej sprawy z nikim".

Raport został ostemplowany pieczątką „Ściśle tajne". Gdy później Bissell był przesłuchiwany w tej sprawie przez Specjalną Komisję Śledczą Kongresu Stanów Zjednoczonych do Zbadania Zbrodni Katyńskiej (Komisja Maddena) w 1952 roku, tak tłumaczył swoje postępowanie: „Polska nie mogła brać

udziału w wojnie z Japonią. Rosjanie mogli. To zdecydowało”.

Zatajanie prawdy na temat Zbrodni Katyńskiej było częścią strategii działania administracji Roosevelta. Wolność słowa była ograniczona również w wolnym świecie. Kiedy polonijne stacje radiowe w 1943 roku mówiły prawdę na temat Katynia, Biuro Informacji Wojennej oraz Federalna Komisja Łączności kazały nadawcom „uciszać” polskich komentatorów, grożąc odebraniem koncesji na nadawanie.

Norymberga

Po wojnie sprawa katyńska została poruszona podczas Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze. Strona sowiecka wniosła oskarżenie o popełnienie mordu na oficerach polskich w Katyniu przez Niemców. ZSRR liczyło, że orzeczenie winy przez międzynarodowy Trybunał pozwoli ostatecznie zrzucić winę na Niemców.

Sala rozpraw podczas procesu norymberskiego (Bundesarchiv, Bild 183-H27798, Unknown, CC-BY-SA 3.0, CC BY-SA 3.0 de

/ Wikimedia)

Wniosek sowieckiego prokuratora płka Jurija Pokrowskiego brzmiał: „Jedną z największych zbrodni […] było masowe wymordowanie polskich jeńców wojennych, których faszystowscy najeźdźcy wystrzelali w lasku katyńskim koło Smoleńska”. Do akt dołączono sprawozdanie Komisji Burdenki, a prokuratorzy radzieccy zażądali, by Trybunał przyjął je bez dowodów i przesłuchania świadków, na co się jednak nie zgodzono.

Rząd polski w Warszawie nie zawarł Zbrodni Katyńskiej w materiałach dla oskarżenia i nie uczestniczył w procesie sądowym w żadnym momencie. Strona sowiecka, aby przyspieszyć proces, zgłosiła wniosek, by zastąpić przesłuchania świadków pisemnymi zeznaniami, które nie byłyby do wglądu publicznego. Sprzeciwiła się temu strona niemiecka, a Trybunał zgodził się na przesłuchanie świadków każdej ze stron – III Rzeszy i ZSRR. Wśród przesłuchiwanych nie znalazł się ani jeden Polak. Trybunał nie odwołał się również do dowodów rzeczowych, które posiadali Polacy na emigracji.

Ostatecznie Międzynarodowy Trybunał Wojskowy w Norymberdze nie uznał Niemców za winnych dokonania Zbrodni Katyńskiej. Sędziowie nie prowadzili dalszego procesu w celu ustalenia sprawców mordu, zatem sprawa katyńska została pominięta. Zgadza się to ze słowami Roberta Jacksona, amerykańskiego członka Trybunału, który w 1952 roku przyznał, że rząd USA nakazał mu maksymalnie skrócić postępowanie dowodowe w sprawie Katynia oraz nie dopuścić do zeznań polskich świadków zaproponowanych przez londyński rząd RP na uchodźstwie.

Komisja Maddena

1 października 1951 roku Izba Reprezentantów Kongresu Stanów Zjednoczonych utworzyła Komisję Śledczą do Zbadania Faktów, Dowodów i Okoliczności Mordu w Lesie Katyńskim, zwaną też Komisją Maddena, od nazwiska jej przewodniczącego. Po przesłuchaniu 81 świadków, zbadaniu 183 dowodów i ponad 100

pisemnych oświadczeń świadków, którzy nie mogli się przed nią pojawić, złożono ostateczny raport 22 grudnia 1952 roku, który kończył się stwierdzeniem:

„[…] doszliśmy jednomyślnie do przekonania, iż nie ma żadnej kwestii, ani rozsądnej wątpliwości co do tego, że NKWD Związku Radzieckiego dokonało mordu masowego polskich oficerów i przywódców intelektualnych w lesie katyńskim w pobliżu Smoleńska”.

Zebrane materiały zostały opublikowane w dziewięciu tomach pt. „The Katyn Forest Massacre”. Komisja uznała: „Masakra katyńska była jedną z najbardziej barbarzyńskich zbrodni międzynarodowych w historii świata” i zaleciła, by „oświadczenia pisemne, materiał dowodowy i wyniki badań zostały przekazane Zgromadzeniu Ogólnemu Narodów Zjednoczonych celem wniesienia skargi przed Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości przeciw ZSRR o popełnienie zbrodni, która była pogwałceniem praw uznawanych przez wszystkie cywilizowane narody”.

W odpowiedzi ZSRR 29 lutego 1952 roku wystosował notę do władz USA, w której stwierdził, że prowadzenie śledztwa w sprawie Zbrodni Katyńskiej przez Komisję Kongresu USA „może być tylko dążeniem do oczerniania Związku Radzieckiego i zrehabilitowania w ten sposób hitlerowców, powszechnie uznanych za zbrodniarzy”.

O wszczęcie podobnego postępowania w sprawie masakry katyńskiej ubiegał się 6 listopada 1952 roku członek brytyjskiej Izby Gmin sir Sayery, jednak zyskał zbyt małą liczbę głosów. Sprawa Katynia została także poruszona na forum ONZ przez ambasadora USA Henry’ego G. Lodge’a, który przekazał organizacji raport Komisji Maddena. ONZ nie podjęła w związku z tym żadnych działań w stosunku do ZSRR.

Źródła: IPN, Onet, Dzieje.pl, Muzeum Katyńskie, historycy.org.

Inne części cyklu:

cz. 1.: Katyń – zbrodnia bez precedensu

cz. 2.: Walka o prawdę na temat Katynia

cz. 4.: Zatajanie faktów nt. Katynia – od zimnej wojny do współczesności

---

Walka o prawdę na temat Katynia

W kwietniu redakcja „The Epoch Times" prezentuje cykl artykułów opowiadających o Zbrodni Katyńskiej. Poniżej przedstawiamy jego drugą część.

„Uciekli do Mandżurii"

22 czerwca 1941 roku następuje agresja Rzeszy Niemieckiej na ZSRR. W wyniku tej sytuacji podpisano tzw. układ Sikorski-Majski przywracający stosunki dyplomatyczne między Polską a ZSRR, które zostały zerwane po agresji Związku Sowieckiego na Polskę 17 września 1939 roku. Pozwoliło to także na wykorzystanie dyplomacji w celu uzyskania odpowiedzi na pytanie o los zaginionych polskich oficerów.

Zgodnie z dekretem Prezydium Rady Najwyższej ZSRR z 12 sierpnia 1941 roku, nakazano zwolnić „wszystkich obywateli

polskich, pozbawionych obecnie wolności na terytorium sowieckim w charakterze jeńców wojennych lub na innych wystarczających podstawach”. Według notatki Berii dla Stalina z 15 stycznia 1943 roku w wyniku dekretu o amnestii zwolniono z „więzień, obozów, miejsc zesłania i deportacji” 398 041 obywateli polskich.

Dnia 14 sierpnia 1941 roku podpisano polsko-sowiecką umowę wojskową o tworzeniu Armii Polskiej w ZSRR, której dowódcą został gen. dyw. Władysław Anders. Pełnomocnikiem dowódcy Armii Polskiej w ZSRR ds. poszukiwania na terytorium ZSRR zaginionych polskich jeńców wojennych został rtm. Józef Czapski, były więzień Starobielska. Zaginieni oficerowie stanowili 45 proc. korpusu oficerskiego przedwojennej Polski, ich odnalezienie było priorytetem.

6 października 1941 roku u zastępcy ludowego komisarza spraw zagranicznych ZSRR Andrieja Wyszynskiego interweniował ambasador RP Stanisław Kot – była to pierwsza z wielu rozmów, not oraz interwencji osobistych ambasadora Stanisława Kota skierowanych do ludowego komisarza spraw zagranicznych ZSRR Wiaczesława Mołotowa i jego zastępcy Andrieja Wyszynskiego. Jak się dowiadujemy z oświadczenia Wyszynskiego z 2 grudnia 1941 roku złożonego ambasadorowi Stanisławowi Kotowi: „polscy oficerowie […] zostali zwolnieni z więzień”.

Gen. Władysław Anders, gen. Władysław Sikorski i Józef Stalin podczas wizyty gen. Sikorskiego w ZSRR, Kujbyszew,

grudzień 1941 r. (Autor nieznany – Władysław Anders, „Bez ostatniego rozdziału”, Warszawa 1989 / domena publiczna)

W sprawie zaginionych polskich oficerów interweniował sam premier na uchodźstwie gen. broni Władysław Sikorski. 3 grudnia 1941 roku gen. Władysław Sikorski wraz z gen. dyw. Władysławem Andersem przybywają do Moskwy i po oświadczeniu Sikorskiego, że dotychczas nie udało się wciąż odnaleźć kilku tysięcy oficerów polskich wywiązała się następująca rozmowa:

„Stalin: To jest niemożliwe, oni uciekli.

Anders: Dokądżesz mogli uciec?

Stalin: No, do Mandżurii.

Anders: To jest niemożliwe, żeby mogli wszyscy uciec […].

Stalin: Na pewno zwolniono ich, tylko jeszcze nie przybyli”.

Wtedy Sikorski przekazał Stalinowi listę nazwisk 3845 zaginionych oficerów polskich.

3 lutego 1942 roku rtm. Józef Czapski złożył memoriał na ręce gen. Leonida Rajchmana, zastępcy Ławrientija Berii, w którym wymieniono listę nazwisk 8300 oficerów, którzy „nie powrócili ze Starobielska, Kozielska i Ostaszkowa”.

Rotmistrz Józef Czapski opisywał swoją misję poszukiwania zaginionych oficerów polskich w ZSRR w następujących słowach: „Jak się dowiedziałem o zaginięciu kilku tysięcy moich kolegów, to napisałem do gen. Andersa, żeby pozwolił mi się tą sprawą zająć. W Moskwie napotykałem mur nad murami: czekałem długo, dotarłem do prawej ręki Berii, dalej nie doszedłem”.

Dalsze działania w kwestii polskich oficerów nie przyniosły rozwiązania. Trudna sytuacja polskich wojsk, m.in. coraz większe problemy aprowizacyjne, skłoniły władze w Londynie do wydania rozkazu 24 marca 1942 roku o rozpoczęciu ewakucji Armii Polskiej z ZSRR do Iranu.

Polscy robotnicy odnajdują masowe mogiły

W 1942 roku mogiły polskich oficerów zostały odkryte nieopodal Smoleńska przez polskich pracowników przymusowych Wehrmachtu z pociągu roboczego Bauzug nr 2005. Miescowi starali się przekazać Polakom jaki los spotkał tysiące polskich oficerów, jednak ci nie byli w stanie wpierw uwierzyć.

Śp. Teofil Rubasiński był jednym z przymusowych robotników pracujących w tamtym czasie. Po tym jak nie dał wiary opowieściom pewnej miejscowej kobiety, tak zdał relację z tego co nastąpiło później:

Zdjęcie dokumentujące zbrodnię sowiecką w Katyniu z czasów okupacji hitlerowskiej (Dzięki uprzejmości Instytutu Pamięci Narodowej)

„Kobieta poszła, ale następnego dnia wróciła z czapką polskiego żołnierza, podporucznika piechoty. Pamiętam, że w środku było wypisane nazwisko Kaczmarek, przydział wojskowy i nazwa miejscowości Włodzimierz na Wołyniu. Podobno ten porucznik wyrzucił swoją czapkę z okrzykiem ‘Jeszcze

Polska nie zginęła', kiedy na stacji Gniezdowo wyprowadzali go z wagonu do kibitki, czyli karetki więziennej mającej zawieźć go na miejsce stracenia".

Kiedy polskich robotników zaprowadzono na miejsce mogił zobaczyli oni straszną prawdę na własne oczy:

„Ziemia była jeszcze trochę zmarznięta, ale po paru uderzeniach kilofem odkryliśmy ciała dwóch polskich oficerów, majora i kapitana, leżących głowami w dół. To był straszny widok. Mundury i dystynkcje zachowały się jednak w bardzo dobrym stanie" – tak opisał ten moment Teofil Rubasiński.

Inny więzień tego samego wagonu Henryk Troszczyński powiedział o tym odkryciu Niemcom. Ta wiadomość nie spotkała się z zainteresowaniem oficerów Wehrmachtu. To się jednak zmieniło, gdy dotarła do porucznika Gregora Slovenzika, który był referentem do spraw propagandy w dowództwie niemieckim w Smoleńsku.

Slovenzik przekazał wiadomość o masowych mogiłach do Berlina. Na rozkaz Goebbelsa rozpoczęła się kampania propagandowa wymierzona w Sowietów, która miała wprowadzić rozziew między Wielką Brytanią i USA a ZSRR.

Wojna propagandowa dwóch totalitaryzmów

11 kwietnia 1943 roku w berlińskim radiu pojawił się pierwszy oficjalny niemiecki komunikat o zbrodni katyńskiej. Niemcy obarczali winą za tę zbrodnię ZSRR. W odpowiedzi Sowieckie Biuro Informacyjne ogłosiło 15 kwietnia 1943 roku, że „Polscy jeńcy, którzy byli zatrudnieni w roku 1941 przy pracach na Zachód od Smoleńska i którzy wpadli w ręce niemiecko-faszystowskich katów zostali następnie straceni".

15 kwietnia 1943 r. w odpowiedzi Sowieckie Biuro Informacyjne ogłosiło, że polscy jeńcy byli zatrudnieni na robotach budowlanych na zachód od Smoleńska i „wpadli w ręce niemieckich katów faszystowskich w lecie 1941 r., po wycofaniu

się wojsk sowieckich z rejonu Smoleńska”. Komunikat stwierdzał: „Niemieckie zbiry faszystowskie nie cofają się w tej swojej potwornej bredni przed najbardziej łajdackim i podłym kłamstwem, za pomocą którego usiłują ukryć niesłychane zbrodnie, popełnione, jak to teraz widać jasno, przez nich samych”.

Niemcom zależało na przekonaniu opinii publicznej, że tym razem to nie oni byli sprawcami ludobójstwa na terenach przez siebie okupowanych, co z uwagi na zbrodnicze działania III Rzeszy, było trudnym zadaniem. 16 kwietnia Niemcy oficjalnie zwrócili się do Międzynarodowego Czerwonego Krzyża (MCK) w Genewie z wnioskiem o powołanie Międzynarodowej Komisji Lekarskiej do przeprowadzenia ekshumacji grobów w Katyniu.

Dzień później do MCK z wnioskiem o zbadanie sprawy masowych grobów polskich jeńców w Katyniu zwrócił się rząd polski gen. Władysława Sikorskiego. Próba zbadania katyńskich mogił zarówno przez stronę niemiecką, jak i polską została wykorzystana przez ZSRR do zarzucenia Polsce współpracy z III Rzeszą.

21 kwietnia 1943 roku Stalin wysłał tajną depeszę do Winstona Churchilla i Franklina Delano Roosevelta, w której oskarżył rząd polski o kolaborację z Niemcami. Działania strony polskiej zmierzające do zbadania prawdy na temat Katynia posłużyły Sowietom za pretekst do zerwania stosunków dyplomatycznych z polskim rządem na uchodźstwie, co formalnie nastąpiło 25 kwietnia 1943 roku.

Ostatecznie nie udało się powołać zespołu MCK w celu ekshumacji ofiar katyńskich, gdyż organizacja ta wymagała zgody wszystkich stron na takie działania, w tym również ZSRR. Pozwoliło to Stalinowi zablokować wysłanie zespołu MCK do Katynia. Wtedy Niemcy utworzyli Międzynarodową Komisję Lekarską (MKL) złożoną z 12 ekspertów z krajów zależnych od III Rzeszy i jednego eksperta ze Szwajcarii.

Komisje niemiecka i sowiecka

Masowy grób – ekshumacja w 1943 r. („Zbrodnia katyńska w świetle dokumentów”, z przedmową Władysława Andersa, domena publiczna)

Protokół Międzynarodowej Komisji Lekarskiej z datą 30 kwietnia 1943 roku jednoznacznie wskazywał, iż morderstwa dokonano w 1940 roku, czyli w okresie, gdy rejon Smoleńska pozostawał pod władzą sowiecką: „Jako przyczynę śmierci zwłoki te wykazują wyłącznie strzał oddany w potylicę. Z zeznań świadków, ze znalezionej przy zwłokach korespondencji, notatników, gazet itp. wynika, że egzekucje miały miejsce w miesiącach marcu i kwietniu 1940 roku”.

Za udział w pracach ekshumacyjnych w Katyniu i wskazanie winnego zbrodni członkowie komisji lekarskiej byli prześladowani przez Sowietów. Wielu z nich zostało złamanych i zmienili zupełnie swoje oświadczenia odnośnie do ekspertyzy katyńskiej. Ścigani byli eksperci z krajów okupowanych przez Moskwę, ale również bezpiecznie nie mogli się czuć ci przebywający w krajach zachodnich. Skutecznie zatruwano im życie, a część z nich zmarła lub zginęła w nietypowych okolicznościach.

Po przejęciu przez ZSRR terenów, gdzie znajdowały się groby polskich oficerów, utworzona została „Komisja specjalna

do ustalenia i zbadania okoliczności rozstrzelania przez niemieckich najeźdźców faszystowskich w lesie katyńskim jeńców wojennych – oficerów polskich”. Była prowadzona przez Nikołaja Burdenkę i jak jej nazwa wskazuje, jej odgórnym założeniem, jeszcze przed rozpoczęciem badań, było uznanie winy niemieckiej.

24 stycznia 1944 roku sowiecka komisja zdała sprawozdanie, które wskazywało Niemców jako sprawców zbrodni katyńskiej. Miała ona być popełniona w okresie między wrześniem a grudniem 1941 roku, czyli podczas okupacji niemieckiej. Komisja stwierdziła, że polscy jeńcy byli zatrudnieni w okolicach Smoleńska przy budowie dróg i dostali się w ręce Niemców, a następnie zostali przez nich rozstrzelani.

Źródła: IPN, Głos Wielkopolski, Muzeum Katyńskie, Polskie Radio.

Inne części cyklu:

cz. 1.: Katyń – zbrodnia bez precedensu

cz. 3.: Katyń – niewygodna prawda

cz. 4.: Zatajanie faktów nt. Katynia – od zimnej wojny do współczesności

---

Katyń – zbrodnia bez precedensu

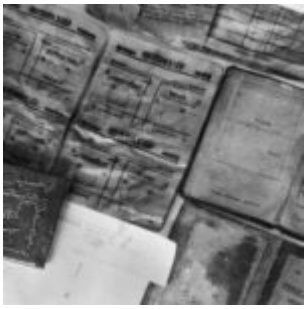

W kwietniu redakcja „The Epoch Times” prezentuje cykl artykułów opowiadających o Zbrodni Katyńskiej. Poniżej przedstawiamy jego pierwszą część.

„Sprawy […] rozpatrzyć w trybie specjalnym, z zastosowaniem wobec nich najwyższego wymiaru kary – rozstrzelania. Sprawy rozpatrzyć bez wzywania aresztowanych i bez przedstawiania zarzutów, decyzji o zakończeniu śledztwa i aktu oskarżenia” – tak brzmiała dyrektywa szefa NKWD Ławrientija Berii o wymordowaniu 25 700 Polaków, jeńców wojennych znajdujących się w tzw. zachodnich obwodach Ukrainy i Białorusi.

Rozkaz ten doprowadził do Zbrodni Katyńskiej, jednej z największych tragedii, jakie dotknęły polski naród w czasie II wojny światowej. Katyń nie tylko rozpoczął się od zbrodni, ale był również wielokrotnie wykorzystywany w celach propagandowych przez dwa największe totalitaryzmy XX w. – hitlerowskie Niemcy oraz Związek Sowiecki. Jego historia jest równie skomplikowana, co tragiczna, a charakter tej zbrodni nie miał uprzednio precedensu w dziejach ludzkości.

Bez mała 76 lat temu, 11 kwietnia 1943 roku, niemiecka Agencja Transocean poinformowała o „odkryciu masowego grobu ze zwłokami 3000 oficerów polskich” w Katyniu, natomiast dwa dni później oficjalnie ogłoszono tę informację na konferencji w Auswärtiges Amt (Ministerstwie Spraw Zagranicznych). Dzień 13 kwietnia uznano za symboliczną rocznicę Zbrodni Katyńskiej. Jaka jest historia ludobósjtwa na polskich oficerach w Katyniu?

Początki

Dwa dni po agresji ZSRR na Polskę 17 września 1939 roku, 19 września na rozkaz ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii utworzono Zarząd NKWD do spraw Jeńców Wojennych. Podlegało mu osiem obozów, m.in. w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku. Jeńcy zostali oddani w ręce policji politycznej, a nie wojska, co dotąd nie miało precedensu.

Już następnego dnia do obozów tych wysłano pierwsze transporty więźniów. Sprawozdania na temat liczby więźniów różnią się w zależności od źródeł, skąd pochodzą. Zgodnie z przemówieniem Mołotowa na sesji Rady Najwyższej ZSRR łącznie w czasie kampanii wrześniowej do sowieckiej niewoli trafiło ponad 300 000 żołnierzy i oficerów. Według „Krasnoj Zwiezdy" z 17 września 1940 roku było to ponad 230 000 żołnierzy, w tym 12 000 oficerów. Natomiast według danych rządu RP w Londynie z lipca 1941 roku przetransportowano ponad 191 000 żołnierzy i 9000 oficerów.

Większość jeńców była oficerami rezerwy, którzy w cywilu stanowili intelektualną i kulturalną elitę kraju. Byli wśród nich m.in. lekarze, inżynierowie, artyści, nauczyciele, prawnicy, dziennikarze, sportowcy. Obozy specjalne były zorganizowane w byłych klasztorach prawosławnych. Warunki życia były nie takie złe jak na sowieckie warunki. Więźniów nie głodzono ani nie doprowadzano do wykończenia pracą fizyczną. Dozwolone było posiadanie rzeczy osobistych i pieniądzy, również nie zakazano korespondencji listownej ani telegraficznej. Zezwalano na przesyłanie środków pieniężnych i paczek.

Jednak istniał powód dla takiego traktowania więźniów – byli oni poddawani intensywnej pracy politycznej, w nadziei, że staną się agentami sowieckimi. W obozach pracowały specjalne komisje NKWD, których celem było przesłuchiwanie polskich jeńców, aby ustalić ich orientację polityczną

i przydatność agenturalną.

Ku swojemu zdumieniu oficerowie NKWD odkryli, że polscy oficerowie nie rokowali nadziei na współpracę z ZSRR. Organizowana agitacja w postaci obowiązkowych wykładów z materializmu dialektycznego, naukowego ateizmu oraz marksizmu-leninizmu nie przynosiła zamierzonego skutku. Sowieci pragneli złamać solidarność Polaków, jednak wszelkie działania dążące do zniszczenia ich wspólnoty odnosiły odwrotny skutek od zamierzonego.

Ciemiężeni oficerowie zaczęli nawet prowadzić działalność konspiracyjną. Przykładowo w obozie w Kozielsku wydawano dwa podziemne czasopisma: „Monitor" i „Merkuriusz". Bezradny komendant obozu major Wasilij Korolow w raporcie do przełożonych napisał: „Kadra oficerska byłej armii polskiej jawnie wyraża w rozmowach uczucia patriotyczne do byłej Polski. Na przykład: 'Jeszcze Polska istnieć będzie w takiej postaci, w jakiej była'".

Zarubin

W zaistniałej sytuacji do Kozielska wysłano specjalną grupę operacyjną z elitarnego V Wydziału NKWD, na czele której stanął as wywiadu – Wasilij Zarubin. Jak wspomina Stanisław Swianiewicz – człowiek, który otarł się o śmierć w Katyniu, a przetrwał dzięki rozkazowi z Moskwy, który nakazywał utrzymać go przy życiu jako wybitnego znawcę gospodarki III Rzeszy, Zarubin „posiadał maniery i dystynkcję człowieka wyższej kultury", czym „przypominał wykształconych oficerów żandarmerii w carskiej Rosji". Wyróżniał się ogładą towarzyską, znajomością języków oraz literatury.

„Był wszechstronnie wykształcony, mówił biegle po francusku i niemiecku, słabo po angielsku. Przywiózł do obozu około pięciuset książek i chętnie wypożyczał je jeńcom. Częstował swoich gości dobrymi papierosami, herbatą, ciastami, a nawet pomarańczami, które były prawdziwym rarytasem, i sprawiał

wrażenie osoby szanującej poglądy rozmówcy. W końcu Polacy uznali, że Zarubin, jako jedyny spośród oficerów NKWD, zasługuje na to, by mu salutować" – tak opisał działanie Zarubina amerykański historyk Allen Paul.

W owym czasie Wasilij Zarubin był majorem NKWD z 20-letnim stażem. Na swoim koncie miał działalność szpiegowską m.in. w Chinach, Mandżurii, Finlandii, Danii, Francji, Szwajcarii czy Niemczech, gdzie werbował funkcjonariuszy SA i gestapo. W Kozielsku pełnił rolę iście diabelską, próbując kusić przedstawicieli polskiej inteligencji do przejścia na stronę wroga.

Jednak jakkolwiek by to zabrzmiało, w Kozielsku poniósł jedną ze swoich największych zawodowych porażek. Na 4600 polskich jeńców trzymanych w Kozielsku udało mu się zwerbować ledwie 20 osób. Reszta nie tylko nie okazywała sympatii wobec komunizmu, ale mimo długotrwałego prania mózgu nie kryła jawnej niechęci wobec systemu sowieckiego. W końcu Zarubin napisał w raporcie końcowym do szefa NKWD Ławrientija Berii: „Sama ich konstrukcja psychologiczna sprawia, że są zupełnie nieprzydatni władzy radzieckiej".

Beria po zapoznaniu się z raportem Zarubina wysłał do Stalina tajne pismo, w którym zdawał relację na temat polskich oficerów: „Wszyscy oni są zawziętymi wrogami władzy radzieckiej, pełnymi nienawiści do ustroju radzieckiego. Próbują kontynuować działalność kontrrewolucyjną, prowadzą agitację antyradziecką. Każdy z nich oczekuje oswobodzenia, by uzyskać możliwość aktywnego włączenia się w walkę przeciwko władzy radzieckiej".

Beria oceniał, że polscy oficerowie „są zatwardziałymi, nierokującymi poprawy wrogami władzy radzieckiej" i wnioskował o zastosowanie najwyższego wymiaru kary – rozstrzelania. Wniosek ten został przyjęty 5 marca 1940 roku przez Biuro Polityczne Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików), a na piśmie znalazły się podpisy Józefa

Stalina, Łazara Kaganowicza, Michaiła Kalinina, Anastasa Mikojana, Wiaczesława Mołotowa i Klimenta Woroszyłowa.

Zarubin wyjechał z Kozielska do Moskwy na początku marca 1940 roku prawdopodobnie, aby omówić szczegóły Zbrodni Katyńskiej. Pojawił się tuż przed likwidacją obozu i ponownie był rozmowny i uprzejmy dla polskich oficerów. Mówił im, że zostaną niedługo przeniesieni w inne miejsce i zarządził m.in. szczepienie przeciw tyfusowi, co miało potwierdzać jego słowa i uśpić czujność polskich jeńców.

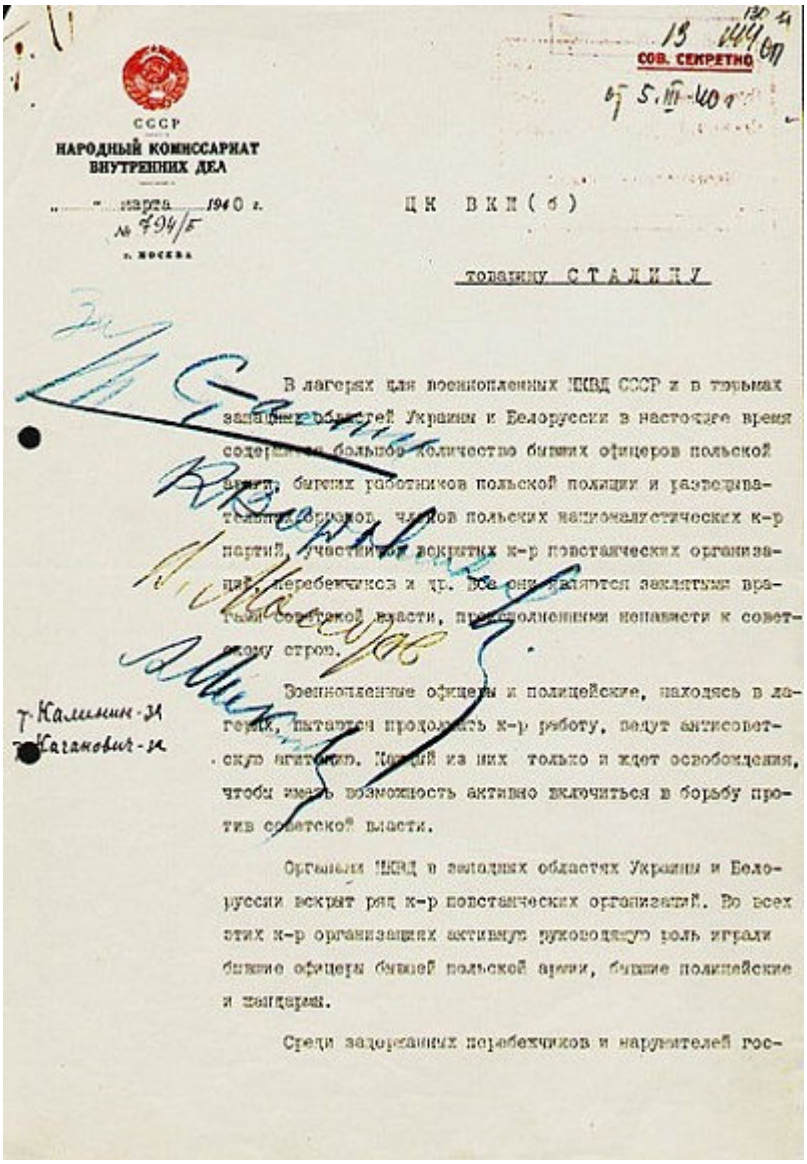

СОВ. СЕКРЕТНО

СССР
НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

марта 1940 г.
№ 794/Б
г. МОСКВА

ЦК ВКП(б)

товарищу СТАЛИНУ

В лагерях для военнопленных НКВД СССР и в тюрьмах западных областей Украины и Белоруссии в настоящее время содержится большое количество бывших офицеров польской армии, бывших работников польской полиции и разведывательных органов, членов польских националистических к-р партий, участников вскрытых к-р повстанческих организаций, перебежчиков и пр. Все они являются заклятыми врагами советской власти, преисполненными ненависти к советскому строю.

Военнопленные офицеры и полицейские, находясь в лагерях, пытаются продолжать к-р работу, ведут антисоветскую агитацию. Каждый из них только и ждет освобождения, чтобы иметь возможность активно включиться в борьбу против советской власти.

Органами НКВД в западных областях Украины и Белоруссии вскрыт ряд к-р повстанческих организаций. Во всех этих к-р организациях активную руководящую роль играли бывшие офицеры бывшей польской армии, бывшие полицейские и жандармы.

Среди задержанных перебежчиков и нарушителей гос-

Notatka szefa NKWD Ławrentija Berii z marca 1940 r. do Józefa Stalina z wnioskiem o wymordowanie polskich jeńców, z podpisami: Stalina, Woroszyłowa, Mołotowa i Mikojana. Kolorowy skan z oryginalnego dokumentu (RGASPI F. 17 op. 166 sprawa 621 str. 130. Oryginał. Skan / domena publiczna)

„Rozładowanie więzień”

22 marca 1940 roku, realizując decyzję biura politycznego z 5 marca, Ławrientij Beria wydał rozkaz o „rozładowaniu” więzień, w wyniku którego wywieziono z więzień w Baranowiczach, Stanisławowie, Tarnopolu, Wilejce, Drohobyczu, Brześciu, Łucku, Pińsku, Lwowie i Równem i rozstrzelano co najmniej 7305 więźniów. Rozpoczęło się ludobójstwo na polskich oficerach.

Pierwszy transport śmierci z obozu jenieckiego w Kozielsku do Katynia miał miejsce 3 kwietnia 1940 roku, ostatni nastąpił 12 maja, łącznie zamordowano 4421 osób. Z obozu w Ostaszkowie do Kalinina-Tweru pierwsze transporty wyjechały 4 kwietnia, a łącznie zabito 6311 osób. Ze Starobielska do Charkowa transport nastąpił 5 kwietnia, a życie straciło łącznie 3820 ludzi. Ocalało 395 jeńców z Kozielska, Ostaszkowa i Starobielska.

Więźniowie przetrzymywani byli w celach, gdzie oczekiwali do wieczora, kiedy rozpoczynały się egzekucje. Wyczytywanym z listy zadawano pytania w celu ustalenia danych personalnych, po czym zakładano im kajdanki i wprowadzano do celi, gdzie dokonywano rozstrzelania. Ciała wyrzucano z celi przez specjalne drzwi wprost na czekające na nie transportery i wieziono do przygotowanych dla nich dołów.

Błochin

Przerażające ludobójstwo, którego dokonano na polskich oficerach, dobrze obrazuje postać Wasilija Błochina. Był on wysoko postawionym funkcjonariuszem policji politycznej oraz głównym katem NKWD i przyjechał do obwodu kalinińskiego w związku z wyrokiem na 14 tys. Polaków przetrzymywanych w Katyniu, Charkowie i Kalininie.

Pierwszej nocy Błochin rozstrzelał 330 ludzi, a masowe morderstwa przeciągały się aż do godzin rannych. Po kilku dniach napisał raport, aby dostarczano mu mniejsze transporty,

gdyż on „nie wyrabia” (dokładny cytat). Wtedy ustanowił dzienną normę zabójstw na 250 ludzi. Pod uwagę wziął wszelkie szczegóły zbrodni. Do wykonywania egzekucji wykorzystywał niemieckie pistolety Walther 7,65 mm, których przywiózł ze sobą bardzo wiele. Były w jego ocenie lepsze od rosyjskich naganów, które się szybko przegrzewały oraz wielokrotnie zacinały. Przywiózł ze sobą dwóch operatorów koparki, a pomysły o własnoręcznym wykopywaniu przez robotników dołów na ciała wyśmiał.

Błochin do wykonywania egzekucji zakładał skórzany fartuch rzeźnicki, brązową skórzaną czapkę i skórzane rękawice z mankietami powyżej łokci. Takiego samego ubioru wymagał także od swoich podwładnych. Wypracował optymalną technikę strzelania w potylicę, przy której śmierć ofiary następowała szybko i przy niewielkim krwawieniu. Pomiędzy egzekucjami odpoczywał w specjalnie przygotowanej dla niego salonce na bocznicy kolejowej.

Tak opisał Błochina Dmitrij Tokariew – naczelnik zarządu NKWD obwodu kalinińskiego, podczas przesłuchań przez rosyjską prokuraturę w 1991: „…w tym momencie zobaczyłem cały ten koszmar. Błochin włożył swoje specjalne ubranie: brązową czapkę skórzaną, długi skórzany brązowy fartuch, skórzane brązowe rękawice z mankietami powyżej łokci. Zrobiło to na mnie ogromne wrażenie – zobaczyłem kata!”. Natomiast jeden z katów mówił na temat zbrodni kierowanej przez Błochina: „…myliśmy się wodą kolońską. Do pasa. Inaczej nie dało się pozbyć zapachu krwi i prochu. Nawet psy na nasz widok uciekały i jeśli szczekały, to z daleka”.

Od chwili gdy Wasilij Błochin w 1924 roku przeprowadził swoją pierwszą egzekucję na Łubiance szacuje się, że przez 30 lat swojej zbrodniczej działalności zamordował 10-15 tys. ludzi, choć według innych źródeł mogło to być nawet 50 tys. ofiar. Wieloletnie doświadczenie nabyte przez Błochina stworzyło z niego sprawnego wykonawcę masowych rzezi. Za swoje działania otrzymał m.in. Order Czerwonej Gwiazdy, Order „Znak Honoru”

i dwie odznaki „Honorowego czekisty”, a w 1953 roku przeszedł na emeryturę z wyróżnieniem za nienaganną służbę.

Źródła: IPN, fronda.pl, focus.pl.

Inne części cyklu:

cz. 2.: Walka o prawdę na temat Katynia

cz. 3.: Katyń – niewygodna prawda

cz. 4.: Zatajanie faktów nt. Katynia – od zimnej wojny do współczesności